

# Dagsorden

for

## Det norske arbeiderpartis ekstraordinære landsmøte 1911

som avholdes i Kristiania 13. til 16. april.

1. **Møtets aapning.**
2. **Fuldmagternes godkjendelse.**
3. **Vedtagelse av forretningsorden.**
4. **Valg av møtets funksjonærer**
  - a. dirigenter.
  - b. sekretærer.
5. **Partiets prinsipielle program.** (Indledes av Chr. H. Brudsen).
6. **Kommunepolitikk og taktikk.** (Indledes av E. Jøppeien, Torgeir Braa og Magnus Nilsen).
7. **Jordspørsmålet.** (Indledes av Gunnstein Andersson).
8. **Sykepleien i beskatningen i forbindelse med lov om sykeforsikring.** (Indledes av M. Ormestad).
9. **Arbeidsgivere, som er tilsluttet organisationer, der stiller sig mot arbeidernes organisationer, kan ikke vælges som socialdemokratiske tillidsmænd.** (Fra Skotiarbeidernes forening, Kristiania).

Anser landsmøtet det for at være i overensstemmelse med partiets interesser, at der vælges socialdemokrater, der er medlemmer av Norsk arbeidsgiverforening, til tillidsmænd inden partiet? (Fra Malersvendenes forening, Kristiania).

## Forslag til forretningsorden:

Til at lede landsmøtet forhandlinger vælges 2 ordstyrere, der vekselvis og efter sig imellem avgjort orden leder møtets forhandlinger. Vnser den ledende ordstyrer at delta i debatten, skal han overlate ordstyrerpladsen til den anden ordstyrer.

Den ledende ordstyrer bør søke at faa behandlingen av den foreliggende sak avsluttet i hvert enkelt møte og har derfor ret til at stille forslag om debattens avslutning med de indtegnede talere samt tidsbegrensning for talerne.

Naar det er vedtat at avslutte debatten med de indtegnede talere, kan ikke andre talere indtegnes end forslagsstilleren, ordføreren for den forslagsstillende avdeling eller et nedsat utvalg's ordfører.

Til at føre forhandlingsprotokollen vælger møtet 4 sekretærer.

Protokollen skal indeholde diskussionsemnerne og de i forbindelse med disse fremjatte forslag og faldende beslutninger.

Der afholdes 2 møter daglig, nemlig formiddag fra kl. 9½—2, eftermiddag fra kl. 4—7½.

Alle forslag skal fremlægges skriftlig til ordstyreren, undertegnet med forslagsstillerens navn.

Efterat debatten om en sak er vedtat at skulle slutte, kan intet forslag stilles.

Alle avstemninger med undtagelse av styrevalgene foregaar ved haandsoprafning. Kun naar ordstyreren er i tvil eller naar 10 repræsentanter forlanger det foregaar avstemningen ved navneoprop. Ved avstemning ved navneoprop indtegnes repræsentanternes stemmegivning i protokollen.

Ved hvert formiddagsmøtes begyndelse oplæser den fungerende sekretær protokollen for den foregaaende dag, og dens godkjendelse sættes under avstemning. Protokollen for møtets sidste dag refereres til godkjendelse senest en time efter forhandlingernes avslutning.

Forslagsstillere eller indledere har ret til at benytte ubegrænset tid til indledningsforedrag, 10 minutter til første og 5 minutter til anden replik. Ingen av de øvrige repræsentanter har ret til at ha ordet mere end 3 gange i samme sak og henholdsvis 15, 10 og 5 minutter, medmindre møtet giv sit samtykke.

Repræsentanter, som forlanger ordet til forretningsorden, tilstaaes ikke mere end 1 minuts taletid.

# Forslag

til

## forandringer i det principielle program.

(Indsendt fra partiforeninger).

Fra Den soc.-dem. studenterforening i Kristiania er der indsendt et fuldstændigt forslag til nyt principielt program. Da dette imidlertid for en række punkter er helt overensstemmende med det nuværende, har komiteen kun anført de punkter, som er ændringer. Dette forslag jaavelsom de øvrige fra andre foreninger er grupperet efter sit indhold og ledsaget af komiteens bemærkninger.

### Partiets navn.

Fra Den soc.-dem. studenterforening:

Partiets navn forandres til:

"Det norske socialdemokrati".

Komiteen kan ikke anbefale forslaget til vedtagelse. Lignende forslag har jo tidligere været oppe paa partiets landsmøter, men er blevet nedvoteret. Partiets navn har nu vundet hævd og er næppe gjenstand for nogen misforståelse, saaledes at en forandring af den grund kan siges at være påkrævet. En navneforandring, som foreslaaet, kan derfor ikke anses nødvendig hverken for at tydeliggøre partiets politiske eller hvem det omfatter. Nogen ensartet international benævnelse paa de forskellige landes social-

demokratiske partier eksisterer jo heller ikke, saa man af hensyn hertil skulde gaa til navneforandring. Betegnelsen i vore nabolande er saaledes: Sverige: "Socialdemokratiske arbejderpartiet". Danmark: "Socialdemokratiske forbund". En uheldig følge af en navneforandring kan ogsaa tænkes ved at f. eks. et andet parti optar det gamle navn og derved skaber misforståelser. Komiteen mener, at det nuværende navn er blevet kendt og er saa betegnende for partiet, at det ikke foreligger tilstrækkelig grund til navneforandring.

### Det principielle program.

Fra soc.-dem. ungdomslag "Fremover", Oslo og Sagene samt Den soc.-dem. studenterforening:

"Produktions- og eiendomsforholdene karakteriserer samfundet. Disse er afhængige af teknikken og produktivkræfterne, som begge er underkastet en stadig udvikling. Paa grund heraf forandres ogsaa produktions- og eiendomsforholdene og derigennem samfundet.

Den nuværende fase i samfundets udviklingen er den privatkapitalistiske. Den karakteriseres ved at producenterne i en stadig stigende grad berøves eien-

domsretten til produktionsmidlerne og synker ned til eiendomsløse proletarer, mens kapitalen stadig mere og mere samles, koncentrerer og faar økende magt. Det enkle verktois erstattes med indviklede maskiner, hvorved arbeidets produktivitet økes, men hvorved arbeideren kun blir en del av maskineriet. Haandverk og smaaindustri utkonkurreres, eierne støtes ned i proletariatets rækker. Den stigende produktivitet kommer kun kapitalistene tilgode, hvis rigdomme vokser i det ubegrensede. For proletariatet, som maa leve av at selge sin arbeidskraft, betyr dette forøket utbytning. De faglærte arbeidere fortrænges av de ulærte, de voksne mannlige av unge kvinder og barn. Dette oppløser hjemmene og ødelægger arbeiderklassen fysisk. De arbeidsbeparende maskiner forøker arbeidsledigheten og gjør den permanent, fremkalder prostitution, alkoholisme og forbrydelser. Det stigende misforhold mellem arbeidets økede produktivitet og arbeiderklassens knappe kjøpeevne fremkalder ødelæggende kriser og kaster arbeiderne fra fysisk overanstrengelse gjennom overtidsarbeide og rasende arbeidstempo til arbeidsløshetens sult, nød og elendighet.

I landbruket antar utviklingen delvis andre former. Produksjonen til eget forbruk fortrænges til fordel for vareproduksjonen. Husstiden utkonkurreres av haandverk og industri. Den gamle familiefommunisme, hvor man produserte hvad man trængte til eget forbruk og hadde hushjesskattelse hele året, opphører. Arbeidet blir sesongmessig og behov for et landproletariat oppstaar. Anvendelse av bedre produktionsmaterier, virkningsfuldere arbeidsredskaper, samt mere gjennomført arbeidsdeling, forøker arbeidets produktivitet, overflodiggjør folkelig arbeidskraft og skaper et proletariat blandt landbefolkningen. — Skogbruk, korn- og kvægavlen samt melteproduksjonen industrialiseres i en sta-

dig stigende grad. Herved økes arbeidets produktivitet end yderligere og ny arbeidskraft overflodiggjøres. Landbruket kan ikke stille hele dette proletariat regelmessig bestjæftigelse og i stadig større grad tyr dette derfor ind til byerne. Den gjenværende bondestand taper i stadig stigende grad sin økonomiske selvstændighet. Utløsningen av de overflødige familiemedlemmer, kravet paa forbedrede arbeidsredskaper og mere rationell kultivering av jorden, samt de stigende statte- og militærbyrder bringer dem som besiddere i avhengighet til bankerne. Utvidelsen av varemarkedet, kapitalisering og koncentrationen av handelen gjør dem som producenter avhengig av handelskapitalen. Baade handels- og bankkapitalen presser dem slik, at deres selvstændighet og eiendomsret blir mere og mere blot et navn.

Skaper saaledes kapitalen stadig stigende masser av eiendomsløse proletarer, og søker den at nedpresse deres livsnivaa, saa bringer den til gjengjæld arbeiderne sammen og tvinger dem til at oppta kampen mot sine utbyttere. I denne sin kamp for forbedrede livsvilkår merker de hvor nødvendig politiske rettigheter og social beskyttelse er og tvinges at reise krav herpaa. Men her støter de paa overmagt og manglende god vilje hos den herskende klasse, som kun nødvinget og ikke lenger end det privatkapitalistiske utbyttersystem tillater gir etter for kravene. Arbeiderne lærer derfor mer og mer at forstå, at skal de virkelig forbedre sin stilling maa de erobre den politiske magt. Her kommer selv utviklingen dem tilhjelpe, idet produksjonen i en stadig stigende grad sosialiseres, mens privateiendommen til produktionsmidlerne ved trusterne og kartellernes oppstaen blir til en hemmsa for den videre tekniske utvikling. Kravet paa sosialisering oppstaar derfor.

Men kun det klassebevisste, til klassekamp organiserte proletariat kan bli bærerer av denne utviklingside og kjempe den frem til seier.

At organisere proletariatet, gjøre det sin stilling og oppgave bevisst og staalt, jette det til kampen herfor, er derfor Det norske arbeiderpartis virkelige oppgave.

Det norske arbeiderparti er internationalt: det fordommer nationernes forrettigheter, likejaavel som fødsels og kjønnetts, beiddelsens og avstammningens og erklærer, at kampen mot utbytningen maa være international som utbytningen selv.

Utt fra dette grunnsyn kræver vi oiv."

Komiteen skal bemerke: Den foreslaaede tekst er neppe stiftet som indledning til programmet. Den vil bedre passe som et led i en brosjyre eller et foredrag om socialismen. Hvad den nuværende indledning angaar henvises til de forandringer, som komiteen har foreslaat.

### **Ytrings-, valg- og foreningsfrihet.**

Fra Den soc.-dem. studenterforening:

"Sammenslutnings- og foreningsfrihet, tale- og trykkefrihet beskyttes ved lov."

Idet komiteen henviser til sit forslag om ændring i punkt 2 paa det principielle program, indstilles dette forslag ikke bifaldt.

### **Stemmeret og valg.**

Fra Den soc.-dem. studenterforening:

"Lige og direkte stemmeret, statsborgerlig og kommunal for kvinder og

mænd fra det 21. aar, uten anden indskrænkning end den, som følger av umyndiggjørelse. Bemyndigelse av valgets frihet og hemmelige afstemning. Likelig inndeling av valgkredsene og valgdagen erklæret for fridag. Intet bostedsbaand."

Fra Ultrøndelagens arbeiderparti:

"Bevarelse av borgerretten for personer, som uten egen skyld har mottat understøttelse av fattigvæsenet."

Fra Bestillingsmændenes soc.-dem. forening (Kr.a.):

"Grundlovens bestemmelser om, at mottat fattigunderstøttelse suspenderer vedkommende fra stemmeret, ophæves."

Komiteen maa overfor de anførte forslag uttale: Punkt 3 paa det principielle program bør opretholdes i sin nuværende form. Ikke fordi komiteen er uenig i hvad der er fælles for de 3 fremsatte forslag, nemlig at fattigunderstøttede ikke bør fratages stemmeretten; men fordi dette altid har været vort partis mening med denne post. Man har i de fremsatte forslag ikke fundet noget praktisk grundlag til forandring av vedkommende grundlovsbestemmelse og mener at utformningen herav bør overlates til stortingsgruppen og centralfstyret eller landsstyret. Den begrænsning, som komiteen mener der bør gjøres, er for straffede, som ved dom er frakjendt stemmeretten, samt for sindssyke o. lign. For hyderligere at slaa fast meningen med punkt 3, kan landsmotet jo gi tilkjende, at det er enig i den av komiteen givne fortolkning, hvorved antagelig det av forslagsstillerne tilsigtede er opnaaet.

Hvad angaar valgets frihet og den hemmelige afstemning, saa er disse principer jo gjennemførte i vor lovgiv-

ning og saaledes ikke aktuelle krav hos os. —

Ordfynden av punkt 4 paa det nuværende program mener komiteen derfor bedre det krav vi stiller til valgfredsinddelingen end den redaktion som Den soc.-dem. studenterforening foreslaar.

### Direkte avstemning og folkevalgte myndigheter.

Fra Den soc.-dem. studenterforening:

“Folkets direkte deltagelse i lovgivningen ved forslags- og forcastelsesret likeoverfor de repræsentative forsamlingers avgjørelser. Alle myndigheter, lovgivende, dømmende og utøvende vælges av folket.”

Komiteen henviser til sit forslag om ændring i det nuværende punkt 5 og den der givne begrundelse. Den av studenterforeningen foreslaaede tilføielse at alle myndigheter skal vælges av folket, forekommer komiteen noget uklar. For en del er jo dette tilfælde nu, og man er ikke klar over, hvilke krav det er som nu skal stilles paa dette omraade. Nogen motivering for forandringen foreligger heller ikke. Komiteen mener, at posten ikke er stillet til at optages paa programmet, ialfald ikke i den foreslaaede form.

### Utlændingers stemmeret.

Fra Den soc.-dem. studenterforening:

“Lige adgang og anledning for indvandrede utlændinger til erhvervelse av hjemstavn og statsborgerret.”

Komiteen anser ikke denne form som nogen forbedring av det nuværende punkt 6, som mere bestemt uttrykker vårt partis krav, og kan derfor ikke anbefale forslaget.

### Skolespørsmålet.

Fra Den soc.-dem. studenterforening:

“En fri samfundsskole fra barneskolen til den høiere undervisning. Barneskolen gjøres obligatorisk for alle samfundets barn. Skolen skal være konfessionsløs. Forældreløse og vansktjottede barn opdrages av samfundet. Undervisningen, materiellet og forpleiningen i alle skoler og høiere læreanstalter skal være fri.”

Fra Den kristelige sociale forening og fra Instrumntmakernes og elektriskernes forening (Kr.a):

“En forbedret folkeskole, beregnet paa at tjene som eneste barneskole for barn av alle samfundsklasser. Religionsundervisningen uten konfessionstvang. Undervisning i alle offentlige læreanstalter uten skolepenge, opdragelse av forældreløse og vansktjottede barn ved samfundet (stat eller kommune).”

Fra Rasmøss arbeiderparti:

I post 9 paa det principielle program strykes ordene “og konfessionsløs.”

Komiteen vil til disse forslag bemærke: Spvad angaar forandring i det nuværende punkt 9's uttryk om “konfessionsløs” skole, kan komiteen ikke anbefale dette. Man tror at enkelte av de indsendte forslag maa bero paa misforstaaelser. Det har jo aldrig været meningen, at objektiv religionshistorie ikke skulde være et led av undervisningen. Det er tværtimot for at faa religionsundervisningen helt objektiv, at skolen maa være konfessionsløs. Uttrykket “uten konfessionstvang” kan misforstaaes, idet dissentere jo allerede nu har adgang til at faa sine barn fritat fra religionsundervisningen, og det saaledes kan sies at konfessionstvangen er

ophævet. Komiteen mener ikke der kan findes noget bedre uttrykk end i det nuværende punkt brukte, for at betegne partiets stilling til religionsundervisningen i folkefæstolen. Men den vil for at undgå alle misforståelser, henstille til landsmøtet at det gir sin tilslutning til komiteens opfatning, at programposten ikke vil gjøre stolen anti-religiøs og at objektiv religionsundervisning i form av religionshistorie skal være et led av undervisningen.

Idet komiteen forøvrig henviser til den forandring som er foreslått i punktet om stolen, kan man ikke anbefale at ordet "forpleining" medtages, idet man derved vilde ha kravet om koststoler eller internater optat paa programmet, et krav, som komiteen ikke kan anbefale som programpost.

### Retspleien.

Fra Den soc.-dem. studenterforening:

"Samfundet forvalter retspleien, og retshjelp ydes uten betaling. Alle skal være like for loven og loven skal være like for alle. Ingen særlove for nogen stand eller klasse skal taales."

Komiteen mener, at det nuværende punkt 10 er enklere og bedre end den her foreslåede form, som er mere svævende. Man indstiller derfor paa bibehold av den nuværende form.

### Sykepleien.

Fra Den soc.-dem. studenterforening:

"Lægehjelp, lægemidler og pleie, tilsikres alle syke ved stats- eller kommunal ordning, uten direkte betaling. Alle begravelser besørjes av det offentlige."

Idet komiteen henviser til sit ændringsforslag i punkt 11 paa det nu-

værende program, finder man det desuten overflødig at opta noget om begravelser paa programmet.

### Invalideforsorg.

Fra Den soc.-dem. studenterforening:

"Samfundet skal kræve nyttig arbeid av alle arbeidsdygtige, hvorav skal følge, at alle sikres utkomme, ogsaa naar de ved invaliditet eller alderdom er blit arbeidsudygtige."

Komiteen finder det nuværende punkt 12 enklere og heldigere. Den foreslåede intimation til kravet om invalidforsorg hører ikke hjemme i et enkelt punkt, men indeholdes i den principielle indledning, som fastslår socialismens hovedformaal. Med det nuværende punkt 12's uttrykk, arbeidsinvalides, menes selvagt ogsaa dem, som er blit arbeidsudygtige paa grund av alderdom; men komiteen foreslår en redaktionsforandring til tydeliggjørelse herav.

### Geld- og skattespørsmål.

Fra Den soc.-dem. studenterforening:

"Ophævelse av besyttelsestolden, hvorved befolkningen beskattes til fordel alene for enkelte virksomhetsgrene eller næringsdrivende. Avskaffelse av al indirekte stat med erstattung av forøket inntægt, formues- og arvestat, hvilken gives en sterk progressiv stigning."

Fra Uttrøndelagens arbeiderparti:

"Progressiv, direkte stat og stat paa spekulationsgevinst."

Komiteen henviser til sit ændringsforslag om stat paa spekulationsgevinst samt den foreslåede redaktionelle ændring og mener, at det nu-

værende programs punkt 13, hvad angaar told og beskatning forøvrigt, derved kan ansees for tilfredsstillende avsat-  
tet. "Beskyttelsestoldsatser" antages at være et uttrykk, som bedre betegner vore aktuelle krav, end "beskyttelses-  
tolden". Man kan heller ikke anbefale  
sidste punkt av Den soc.-dem. studenter-  
forenings forslag, endstjønt det jo del-  
vis kun betegner en gradsforstjøl.

### Stats- og kommunal drift samt kooperationen.

Fra Den soc.-dem. studenterfor-  
ening:

"Staten og kommunen overtar ef-  
terhaanden de dertil egnede produktive  
virksomheter. Særlig fremhæves ind-  
kjøb av korn og kul, stogdrift, træmasse-  
industri, tobaksbedrift, dampskibsruter,  
de store fiskerier, kraftanlæg og befor-  
dringsmidler.

Endvidere bør stat og kommune  
støtte og ved lov fremme alle koope-  
rative foretagender, som: meierier, slag-  
terier, vareomsetningskontorer for  
kjøb og salg, forbrugsforeninger, samt  
fællesdrift i alle former, som tar be-  
stemt sigte paa at øke producenterens  
utbytte ved oversflodiggjørelse av mel-  
lemmænd og fremmed kapital."

Fra Kristiania østre arbeiderjam-  
fund:

"Kooperationen blir at opta paa  
det principielle program som program-  
post."

Komiteen er enig med Den soc.-  
dem. studenterforening i, at posten om  
kooperationen, som nu findes under  
jordbruksprogrammet bør flyttes ut  
derfra og settes sammen med punktet  
om stats og kommunal drift. Idet vi  
henviser til komiteens ændringsforslag  
i det nuværende programpunkt 13. § sid-

ste del og den ændrede ordning av pro-  
grampunktterne antages begge motionæ-  
rens hensigter opnaadd.

### Kvindens natarbeide.

Fra Østlemarkens kredsforening:  
§ 7 lit. a foreslaaes følgende  
tilføielse:

"Forbud mot kvindelig natarbeide  
i bergverker, fabriker og andre indu-  
strielle bedrifter."

Komiteen indstiller paa bibe-  
hold av punkt 7 a i dets nuværende  
form. I punkt b angives vort partis  
stilling til natarbeidet overhodet. Som  
følge herav har ogsaa partiets repre-  
sentanter i stortinget kjæmpet for av-  
skaffelse av kvindens natarbeide i indu-  
strien. Der synes saaledes ikke at være  
nogen grund til nu at foreta nogen  
yderligere detaljering av denne post.  
Derimot foreslaar komiteen en redak-  
tionsændring, som nedenfor findes an-  
ført.

### Alkoholspørsmålet.

Fra luge "Enighet" (N. O. B.),  
Drammen:

"Alkoholismens bekjæmpelse:

1. Gjennem undervisning paa de of-  
fentlige skoler om alkoholens skade-  
lige virkninger paa individ og sam-  
fund, samt
2. gjennem kommunerne søke forhin-  
dret videre utbredelse av de be-  
rusjende drikke med mest mulig ind-  
skrænkning og beskatning av de be-  
staaende rettigheter.
3. En effektiv alkohollovgivning, som  
fører til forbudsspørsmålets snar-  
lige løsning."

Fra Ramsøes arbeiderparti:

"Alkoholbrukens avskaffelse ved for-  
budslov."

Fra Nittelsemarkens fredsforening:

“Forbud mot indførsel, tilvirkning og salg av spirituosja undtagen til medicinal og teknisk bruk.”

Komiteen har i anledning de ovenstaaende forslag besluttet at fremsette følgende forslag til resolution, som man mener inneholder de krav, som for øieblikket bør stilles:

“Landsmøtet ser i betjæmpelsen av drifkeondet en avgjørende betingelse for arbeiderklassens reising. Det er derfor påaakrævet, at partiets foreninger og presseorganer frigjør sig fra enhver økonomisk forbindelse med og avhengighet av rusdriftrafikken. Da vil partiet ogsaa i fuld sandhet kunne opstille landsforbud som socialdemokratiet standpunkt.”

Et medlem av komiteen (M a m o d t) kan ikke stemme for resolutionen.

\*

### Komiteens forslag med spesielle bemerkninger.

Komiteen har gjennomgaat og drøftet partiets program i sin helhet, jaavel den principielle del som nutidsprogrammet. Man er herunder blit enige om, at baade det principielle og nutidsprogrammet bør undergaa en delvis omredaktion. Saaledes mener man, at en noget videre utformning av det principielle program nu er påaakrævet, likejom en delvis revisjon av vort nutidsprogram maa anses for nødvendig.

Angaaende det principielle program vil komiteen foreslaa, at dette gives følgende ordlyd:

### Det principielle program.

Grundaarsaken til fattigdommen, folkets aandelige og økonomiske undertrykkelse og den sociale nød ser Det norske arbeiderparti deri, at de naturlige rigdomstilder, arbeids- og samfærdselsmidler er tillatt at bli enkeltes privateie og fordelingen av arbeidets utbytte overlatt til individernes interessekamp uten almen kontrol.

Socialismen er: alles arbeid for alle.

Socialdemokratiet vil ophæve klasseherredømmet og skape et fast grundslag for alles økonomiske og aandelige frihet. Det vil avskaffe fattigdommen og indføre en samfunnsorden, som aapner vei for alle frem til selvstændighet og selvansvar.

Partiet tilstræber derfor ophævelse av de privatkapitalistiske monopoler, arbeids- og samfærdselsmidlernes overgang til fællesie, overførelse av produktionens ledelse til samfundet og en retfærdig fordeling av arbeidsutbyttet. Derved kan arbeidet ordnes saaledes, at frugterne tilfalder dem, som arbeider, og produktionen, som nu er planløs, ordnes efter samfundets virkelige behov.

Til opnaaelse av dette maal utkræves i første række arbeidernes sammenlutning og solidaritet.

I alle lande har det arbeidende folk samme interesser. Med utvidelsen av verdenssamkvemet og vareutbytningen mellem nationerne blir forholdene i det enkelte land av stadig større betydning for arbeidernes stilling i andre lande. Arbeiderklassens befrielse er derfor ikke bare en national sak, men en oppgave, hvortil arbeidernes interesser overalt er knyttet i like høi grad. I erkjendelse herav erklærer Det norske arbeiderparti sit formaals sammenheng med broderpartiernes bestræbelser i andre lande.

Den økonomiske ujæfhet og undertrykkelse, som følger av den private kapitalistiske produktion, gjør, at ikke bare lønarbeidere, men ogsaa alle mindre bemidlede handelsfolk, haandverkere og jordbruktteres interesser falder sammen med socialdemokratiets bestræbelser. Det partiet kjæmper for befolkningens lighet i rettigheter og pligter uten hensyn til kjønn, staar det som representant for alle undertrykte og for alle fordringer, som tilsigter sunde og harmoniske livsvilkår.

\*

**Som overgang til de socialdemokratiske samfund og til bedring av det arbeidende folks sociale og økonomiske kaar i det nuværende samfund oppstiller „Det norske arbeiderparti“ følgende krav:**

Som en passende forbindelse mellem det principielle program og vort nutidsprogram har komiteen ment, at foranstaaende linjer bedre uttrykker, hvad der menes, end det tidligere. Og komiteen foreslaar denne ændring.

Komiteen bemerker videre: Punkt 1 i dette program er likejaa meget et krav indad som et opprop til klassefjeller utad, og komiteen har den opfatning, at dets indhold bør ha sin plass i det principielle program, hvor det foreslaaes indtat, som foran vil sees.

Komiteen skal nedenfor behandle hvad man vil benevne vort

#### **nutidsprogram:**

Punkt 2 i vort nutidsprogram er i sin nuværende ordlyd ikke et korrekt uttrykk for, hvad der tilsigtes opnaadd paa det omraade, det her gjælder. Vi har f. eks. yringsfrihet i henhold til

grundlovens § 100. Valgfrihet og forsamlingsfrihet er ogsaa ved lov tilfikkret befolkningen. Hvad der ikke ved lov er tilfikkret, er foreningsret, og denne er saa meget mer nødvendig at tilfikkre arbeiderbefolkningen, som der kan fremføres flere endog frasse eksempler paa, at overklassens repræsentanter (arbeidssjoperne) har søkt at frata arbeiderne foreningsretten netop paa et tidspunkt, da den skulde tjene som et vern for deres dyreste økonomiske interesser. Derfor bør arbeidernes foreningsret og kun denne omhandles i programmets punkt 2. Komiteen foreslaar i henhold hertil den ordlyd, som nedenfor findes anført, nemlig: "Befestelse ved lov av arbeidernes foreningsret."

Punkt 5 i programmet har nu saadan ordlyd: "Folkets direkte deltagelse i lovgivningen ved forslags- og forfatesretsret."

Dette punkt paa vort program tar sigte paa en hel omformning av vort lands forfatning, som i tilfælde maatte omstøpes efter monstet av den schweiziske republik, hvor det folkevalgte kammer vælger forbundsraadet (regjeringen) for 3 aar ad gangen. Men er socialdemokratiet sterkt nok til at gjennomføre en saadan forandring av grundloven, da kan det ogsaa fremtvinge en samfundsmæssig ordning av produktion og omsetning og dermed organisere den socialdemokratiske republik. Heromhandlede programpost burde derfor i tilfælde indgaa under det principielle program, det bør efter komiteens mening ikke bli staaende i vort nutidsprogram. Man er imidlertid av den opfatning, at der bør gjøres hvad gjøres kan, for ogsaa under nuværende forhold at gi folket anledning til selv at bestemme ved direkte avstemning, hvorvidt et lovsforslag bør træde ikraft eller ikke, saalangt det er forenlig med forfatningens repræsentative system og parla-

mentarismen. Og der kan aapnes adgang for en saadan folkeavstemning under visse forudsætninger, uten at støte an mot det parlamentariske system. Naturligvis kan folkeavstemning i lovsafer ogfaa gjennomføres i forbindelse med oplosningsret under bibehold av parlamentarismen; men man kan ikke tænke sig muligheten av, at vort parti skulde kunne gaa med paa en saadan grundlovsændring. Komiteen har da sluttet sig om den tanke, at forenkle punkt 5 ved en begrænsning i rækkvidden av nævnte punkts indhold, og foreslaar saadan ordlyd: "Folkets indflydelse paa lovgivningen ved adgang til direkte avstemning."

Komiteen foreslaar en redaktionel ændring i punkt 7 b, saaledes: "Indskrænkning av natarbeide til bedrifter, hvor osv." Endvidere foreslaaes den forandring, at litra f uttages. Vi har jo nu faat en løbbestemt kontrol med fartøiers sjødygtighet m. v., og kravet bør da utgaa av vort program. Man henviser forøvrig til litra g under samme punkt.

Punkt 9 bør efter komiteens mening være gjenstand for revisjon i 2. avsnit, saaledes at sætningen uttrykker helt, hvad der er ment. Og man vil da foreslaa følgende ordlyd: "Undervisning i alle offentlige læreanstalter med frie undervisningsmidler og uten skolepenge."

Komiteen har sættet sig ved, at der i punkt 11 synes at forekomme en unødig gjentagelse. Alle programpunkter bør helst være korte og bestemte. Naar det imidlertid anføres, at "lægehjælp, lægemidler og pleie tilskifres alle syke gjennom stats- og kommunal ordning uten direkte betaling," saa maa det være en selvfølge, at dette ogfaa gjælder turberfulse syke; at der bør opprettes of-

fentlige kur- og pleieanstalter i jidstnævnte siemed maa vel sygdommens natur tilsi, og de av vore partisaeller, som maatte faa besatning med disse ting, vil sikkert ha forstaaelsen herav uten en saadan ekstra pefepind, som jidste sætning i punkt 11 indeholder. Man foreslaar derfor nævnte sætning strøket i programmet.

Komiteen foreslaar at punkt 12 gives saadan ordlyd: "Forsvarlig underhold tilskifres alle arbeidsdygtige."

Komiteen har endvidere været opmerksom paa, at punkt 13 i programmet i sin nuværende ordlyd omfatter to forskjellige krav, som ikke behøver at høre sammen og ikke bør sammenbindes. Man vil derfor foreslaa, at punkt 13 kun skal omfatte den del av samme, som vedkommer statforholdene. Endvidere vil man foreslaa, at næstjidsje punktum omændres og gives et tillegg, saaledes at ordlyden blir: "Indtægts-, formues- og arveskat gjøres gradvis stigende, samt særstat paa spekulationsgevinst ved omsetning av eiendomme."

Resten av punkt 13, som indeholder et sammendrag av hvad stat og kommune litt efter hvert bør overta av virksomheter, bør, sammen med litra c under punkt 16, danne et punkt for sig. Det under 16 c omhandlede er ikke krav, som bare gjælder jordbruket; naar der kræves støtte av stat og kommune for kooperative foretagender, saa gjælder det like meget by som land. Og det bør derfor ha sin plads i programmet sammen med det ovenfor nævnte.

Komiteen vil forøvrig foreslaa en ændring i første avsnit av heromhandlede programpunkt, saaledes: "Statens og kommunens herredomme over alle naturværdier og suksessiv overtagelse av produktive virksomheter,

hvorved de offentlige inntægter kan for-  
økes eller befolkningens utgifter for-  
mindres."

Sluttelig bemerkes, at komiteen har  
funnet det paafrævet at foreslåa en om-  
stilling av de forskjellige programpunk-  
ter, idet man gaar ut fra derved at

opnaa en bedre indbyrdes sammenheng  
i rættefølgen.

Som man vil se, er de foreslaaede  
ændringer uthævet til lettere oriente-  
ring, likesom den nuværende ordlyd i  
programmet findes avtrykt sideordnet  
med den foreslaaede til lettelse under  
behandlingen.

Komiteen tillater sig i henhold til foran anførte at fremkomme med saadan  
indstilling:

## Forslag

til

### program for „Det norske arbeiderparti“.

#### Nuværende ordlyd:

##### Det principielle program:

Grundaarsaken til fattigdommen,  
folkets aandelige og økonomiske under-  
trykkelse og den sociale nød ser partiet  
deri, at de naturlige rigdomskilder  
(jord, grunn, gruber), arbeids- og sam-  
ferdselsmidler (bygninger, maskiner,  
redskaper, skibe), materialier og livs-  
fornødenheter er tillatt at bli enkelte-  
ne-eie og fordelingen av arbeidets ut-  
bytte overlatt til individernes interesse-  
kamp uten almen kontrol.

Det norske arbeiderparti, som har  
jat sig den norske arbeiderklasses fri-

#### Forslag til ændringer:

##### Det principielle program.

Grundaarsaken til fattigdommen,  
folkets aandelige og økonomiske under-  
trykkelse og den sociale nød ser Det  
norske arbeiderparti deri, at  
de naturlige rigdomskilder, arbeids- og  
samferdselsmidler er tillatt at bli en-  
keltes privateie og fordelingen av  
arbeidets utbytte overlatt til individer-  
nes interessekamp uten almen kontrol.

Socialismen er: alles ar-  
beide for alle.

Socialdemokratiet vil op-  
hæve klasseherredømmet og  
skape et fast grundlag for  
alles økonomiske og aande-  
lige frihet. Det vil avskaffe  
fattigdommen og indføre en  
samfundsorden, som aapner  
vei for alle frem til selv-  
stændighet og selvansvar.

Partiet tilstræber derfor op-  
hævelse av de privatkapi-

### Nuværende ordlyd:

gjørelse og reising som sit maal, tilstræper derfor jordens, arbeids- og samfærdselsmidlernes overgang til fælles-eie, overførelse av produktionens ledelse til samfundet og en retfærdig fordeling av nationens arbeidsutbytte derigjennem varetat av det offentlige som en samfundsoppgave.

I alle lande med privat-kapitalistisk produktionsmaate har det arbeidende folk de samme interesser. Med utvidelsen av verdenssamfundet og vareutbyttingen mellem landene blir arbeidets stilling i det enkelte land av bestandig større betydning for arbeidernes stilling i andre lande. Arbeiderklassens befrielse er derfor ikke alene en national sak, men en oppgave, hvortil arbeidernes interesser i alle kulturlande er knyttet i like hoi grad. I erkjendelse herav erklærer Det norske arbeiderparti sit formaals sammenheng med broderpartiernes bestræbelser i andre lande.

Den økonomiske usikkerhet og undertrykkelse, som følger av den privatkapitalistiske produktion, gjør, at ikke bare lønarbeidere, men ogsaa alle mindre bemidlede handelsfolks, industri-drivendes og jordbrukeres interesser falder sammen med socialdemokratiets bestræbelser, og idet partiet kjemper for befolkningens likhet i rettigheter og pligter uten hensyn til kjønn, staar det som representant for alle undertrykte, for alle fordringer som tilsigter færd og harmoniske livsvilkår.

### Forslag til ændringer:

talijistiske monopoler, arbeids- og samfærdselsmidlernes overgang til fælles-eie, overførelse av produktionens ledelse til samfundet og en retfærdig fordeling av arbeidsutbyttet. Derved kan arbeidet ordnes saaledes, at frugterne tilfalder dem, som arbeider, og produktionen, som nu er planløs, ordnes efter samfundets virkelige behov.

Til opnaaelse av dette maal utkræves i første række arbeidernes sammenlutning og solidaritet.

I alle lande har det arbeidende folk samme interesser. Med utvidelsen av verdenssamfundet og vareutbyttingen mellem nationerne blir forholdene i det enkelte land av stadig større betydning for arbeidernes stilling i andre lande. Arbeiderklassens befrielse er derfor ikke bare en national sak, men en oppgave, hvortil arbeidernes interesser overalt er knyttet i like hoi grad. I erkjendelse herav erklærer Det norske arbeiderparti sit formaals sammenheng med broderpartiernes bestræbelser i andre lande.

Den økonomiske usikkerhet og undertrykkelse, som følger av den privatkapitalistiske produktion, gjør, at ikke bare lønarbeidere, men ogsaa alle mindre bemidlede handelsfolks, håndverkere og jordbrukeres interesser falder sammen med socialdemokratiets bestræbelser. I det partiet kjemper for befolkningens likhet i rettigheter og pligter uten hensyn til kjønn, staar det som representant for alle undertrykte og for alle fordringer, som tilsigter færd og harmoniske livsvilkår.

### Nuværende ordlyd:

Ud fra dette grundsyn kæmper partiet for tiden for:

1. Arbejdernes sammenslutning og solidaritet.

2. Beskyttelse ved lov af arbejdernes trykings- og valgfrihed, forenings- og forsamlingsret.

3. Statsborgerlig og kommunal stemmeret for alle i landet hjemmehørende kvinder og mænd, som har fyldt 21 aar. Valg paa en fridag.

4. En valgfredsinddeling med større hensyntagen til de stemmeberettigedes antal. Ophævelse af bostedsbaandet.

5. Folkets direkte deltagelse i lovgivningen ved forslags- og forfæstelsesret.

6. Forandring i de nuværende regler for erhvervelse af hjemstavns- og statsborgerret saaledes, at der blir praktisk adgang hertil ogsaa for indvandrede udlændinge tilhørende arbejderklassen.

8. Ophævelse af husmandsforholdet. Tidsmæssige forandringer i lovgivningen om tjenere og sjofolk, sigtende til at sikre disse klasser af arbejdere mod overgreb fra husbonders og overordnede side.

9. En forbedret og konfessionsløs folkefole, beregnet paa at tjene som eneste barnefole for barn af alle samfundsklasser. Undervisning i alle offentlige læreanstalter uten skolepenge. Opdragelse af forældreløse og vansjøttede barn ved samfundet (stat eller kommune).

### Forslag til ændringer:

Som overgang til de socialdemokratiske samfund og til bedring av det arbejdende folks sociale og økonomiske kaar i det nuværende samfund opstiller „Det norske arbeiderparti“ følgende krav:

#### 1. Politiske og kulturelle krav.

1. Beskyttelse ved lov av arbejdernes foreningsret.

2. Statsborgerlig og kommunal stemmeret for alle i landet hjemmehørende kvinder og mænd, som har fyldt 21 aar. Valg paa en fridag.

3. En valgfredsinddeling med større hensyntagen til de stemmeberettigedes antal. Ophævelse av bostedsbaandet.

4. Folkets indflydelse paa lovgivningen ved adgang til direkte avstemning.

5. Forandring i de nuværende regler for erhvervelse av hjemstavns- og statsborgerret saaledes, at der blir praktisk adgang hertil ogsaa for indvandrede udlændinge tilhørende arbejderklassen.

6. Ophævelse av husmandsforholdet. Tidsmæssige forandringer i lovgivningen om tjenere og sjofolk, sigtende til at sikre disse klasser av arbejdere mot overgreb fra husbonders og overordnede side.

7. En forbedret og konfessionsløs folkefole, beregnet paa at tjene som eneste barnefole for barn av alle samfundsklasser. Undervisning i alle offentlige læreanstalter med frie undervisningsmidler og uten skolepenge. Opdragelse av forældreløse og vansjøttede barn ved samfundet (stat eller kommune).

### Nuværende ordlyd:

10. Retspleie og adgang til retshjælp ved offentlige eller kommunale saksforere uten direkte betaling.

15. Militarismens avstøffelse. — Opprettelse av internationale neutralitets- og voldgiftsavtaler.

11. Lægehjælp, lægemidler og pleie tilsikres alle syke gjennom stats- og kommunal ordning uten direkte betaling. Tuberkuløsens bekjæmpelse ved opprettelse av offentlige kur- og pleieanstalter. —

12. Forjærlig underhold tilsikres alle arbeidsinvalidere.

13. Størst mulig indskrænkning av det indirekte skattesystem. En forholds- mæssig anvendelse av de paa arbeider- befolkningen fallende indirekte skatter til forbedring av dennes livsvilkår. Op- hævelse av besyttelstoldskatter, hvor- ved befolkningen besvares til fordel alene for enkelte virksomhetsgrene eller næringsdrivende. Forøket inntægtss- formues- og arveskat og disse gjort gradvis stigende. Beskatning av jord, og saa udyrket, efter dens naturlige vær- di for dyrkning og i byerne en forøket be- skatning av ubebygget grund. Statens og kommunens sukkesive overtagelse av produktive virksomheter, hvorved de offentlige inntægter kan forøkes eller befolkningens utgifter formindskes. — Særlig fremheves: de store fiskerier, dampfiskebåter (indenrikke og utenrik- ske), tobaksbedrift, skogdrift, træmasse- industri, indkjøp av korn og kul.

(Av punkt 16 — jordspørsmålet):

c. Endvidere bør stat og kommune støtte og ved lov fremelske alle koo- perative foretagender samt meie- rier, slagterier, vareomsætningskon- torer for kjøp og salg, samt fælles- drift i alle former, som tar be-

### Forslag til ændringer:

8. Retspleie og adgang til retshjælp ved offentlige eller kommunale saksforere uten direkte betaling.

9. Militarismens avstøffelse. Op- rettelse av internationale neutralitets- og voldgiftsavtaler.

### II. Økonomiske og sociale krav.

10. Lægehjælp, lægemidler og pleie tilsikres alle syke gjennom stats- og kommunal ordning uten direkte be- taling.

11. Forjærlig underhold tilsikres alle arbeidsudnyttede.

12. Størst mulig indskrænkning av det indirekte skattesystem. En forholds- mæssig anvendelse av de paa arbeider- befolkningen fallende indirekte skatter til forbedring av dennes livsvilkår. Ophævelse av besyttelstoldskatter, hvorved befolkningen besvares til for- del alene for enkelte virksomhetsgrene eller næringsdrivende. Indtægts-, for- mues- og arveskat gjøres gradvis stigende, samt særskat paa spe- kulationsgevinst ved om- sætning av eiendomme. Be- skatning av jord, og saa udyrket, efter dens naturlige vær- di for dyrkning og i byerne en forøket beskatning av ube- bygget grund.

13. Statens og kommunens herredomme over alle na- turverdiar og sukkesive over- tagelse av produktive virksomheter, hvorved de offentlige inntægter kan for- økes eller befolkningens utgifter for- mindskes.

Endvidere bør stat og kommune støtte og ved lov fremelske alle koo- perative foretagender som: meierier, slagterier, vareomsætningskontorer for kjøp og salg, samt fællesdrift i alle for- mer, som tar bestemt sigte paa at øke

### Nuværende ordlyd:

slænt sigte paa at øke producenter-  
nes udbytte ved overflødiggjørelse  
af mellemmand og fremmed ka-  
pital.

14. Offentlige arbeiders udførelse  
direkte ved det offentlige selv og uden  
mellemkomst af kontraktører.

7. En skærpet arbejderbeskyttel-  
seslovgivning. Særlig fremhæves:

- a. Forbud mod anvendelse af barn  
under 14 aar til arbejde i fabri-  
ker, paa værksteder, ved bergværker  
eller nogen anden sundhedsfarlig  
og anstrengende bedrift. Afstaf-  
felse af det paa udbytning beregnede  
hjemmearbejde.
- b. Indskrænkning af natarbejde til  
industrier eller tilfælde, hvor tek-  
nisk grund, hensynet til den of-  
fentlige velfærd eller tvingende  
undtagelsesforhold kræver det.
- c. Fastsættelse af en maksimalarbeids-  
dag paa 8 timer.
- d. En ugentlig uafbrutt hvilepause  
paa 36 timer.
- e. Forbud mod anvendelse af giftige  
eller for arbeidernes helbred øde-  
læggende stoffer i produktionen,  
hvor saadan ikke er absolut nød-  
vendig.
- f. Lovbestemt kontrol med fartøiers  
sikkerhed samt mot overlastning  
(lastelinje).
- g. Effektiv sundhedskontrol med tye-  
des soverum, sjøfolks lugarer samt  
med arbeidernes boliger. Gjen-  
nemførelsen heraf forudsætter, at  
det offentlige (stat eller kommune)  
tilvejebringer tilstrækkelig af sani-  
tært forsynlig husrum for arbe-  
derbefolkningen, hvor saadant  
mangler.
- h. Arbejdervalgt tilsyn med beskyttel-  
seslovgivningens håndhævelse.

### Forslag til ændringer:

producenterens udbytte ved overflødig-  
gjørelse af mellemmand og fremmed  
kapital.

14. Offentlige arbeiders udførelse  
direkte ved det offentlige selv og uden  
mellemkomst af kontraktører.

15. En skærpet arbejderbeskyttel-  
seslovgivning. Særlig fremhæves:

- a. Forbud mod anvendelse af barn  
under 14 aar til arbejde i fabri-  
ker, paa værksteder, ved bergværker  
eller nogen anden sundhedsfarlig  
og anstrengende bedrift. Afstaf-  
felse af det paa udbytning bereg-  
nede hjemmearbejde.
- b. Indskrænkning af natarbejde til  
bedrifter, hvor teknisk grund,  
hensynet til den offentlige velfærd  
eller tvingende undtagelsesforhold  
kræver det.
- c. Fastsættelse af en maksimalarbeids-  
dag paa 8 timer.
- d. En ugentlig uafbrutt hvilepause  
paa 36 timer.
- e. Forbud mod anvendelse af giftige  
eller for arbeidernes helbred øde-  
læggende stoffer i produktionen,  
hvor saadan ikke er absolut nød-  
vendig.
- f. Effektiv sundhedskontrol med tye-  
des soverum, sjøfolks lugarer samt  
med arbeidernes boliger. Gjen-  
nemførelsen heraf forudsætter, at  
det offentlige (stat eller kommune)  
tilvejebringer tilstrækkelig af sani-  
tært forsynlig husrum for ar-  
bejderbefolkningen, hvor saadant  
mangler.
- g. Arbejdervalgt tilsyn med beskyttel-  
seslovgivningens håndhævelse.

Arnt Namodt. A. Buen. Chr. S. Knudsen.  
A. Egede-Nissen. Gunnar Daaen.

## Kommunepolitik.

Forholdene i en by- og landkommune er i adskillig utstrækning forskjellige, men den almindelige kommunepolitikk blir dog i de principielle spørsmål, som stiller mellom socialdemokratiet og de andre partier, den samme i byerne som i landdistrikterne.

Den kommunale virksomhet kan inddeles i følgende hovedgrupper:

1. Kommunal forsyning.
2. Dydragelses- og undervisningsvæsen.
3. Almindelig kommunal virksomhet.
4. Finansvæsen og økonomi.

### Den kommunale forsyning.

Paa dette omraade maa arbeiderpartiets politikk ta sigte paa, at der i alle tilfælde, hvor spørsmålet om offentlig forsyning melder sig, gjøres alt hvad gjøres kan for at forhindre at forsyningen blir ydet som fattigunderstøttelse. Forsyningen gjennom det almindelige fattigvæsen demoraliserer og skaper en særklasse, som er berøvet den almindelige borgers rett. De antisocialistiske partier vil aapne nye veier til fattigklassen og de tilstræber at gjøre alle veier saa brede som mulig, de vil, at al offentlig hjelp som ydes, trængende borgere skal ha karakteren av fattighjelp. For socialdemokratiet er det en principiel oppgave at gjøre veiene saa saa og saa trange som mulig. Flest mulig skal hjelpes uten fattigvæsenets indblanding.

Særlig gjælder dette mennesker, som paa grund av tilfældige omstændigheter er kommet i øieblikkelig nød. De maa hjælpes paaføte igjen og ikke som nu trykkes dyper ned ved at henvises til fattigvæsenets forsyning.

Til hjelp for saadanne mennesker har man i andre lande — eksempelvis i Danmark — opprettet institutioner, som kalles "frie hjelpekasjer". De ledes av folkevalgte bestyrelser, som efter skjon paa grundlag av hvert enkelt tilfælde yder hjelp til ikke fattigunderstøttede trængende. Hjelpen tar sigte paa at sætte vedkommende istand til selverhverv. Kasjerne arbeider udelukkende med offentlige midler — stats- og kommunetilskud. At saa lignende hjelpekasjer istand hos os er en oppgave for socialdemokratiet.

Hvor fattigvæsenet ikke kan undgaaes skal omsorgen, særlig naar det gjælder barn, hjelpelese gamle og arbeidsinvalid, ydes i tilstrækkelig omfang og paa en helt human maate. Omsorgen herfor melder sig som viktige plikter for socialdemokratiets representanter i kommune- og fattigstyre og i fattigtilsynene. De maa arbeide for pleiehjem for de gamle og de barn, som ikke kan forpleies hos slektninger paa forsvarlig maate, og de maa sørge for, at de private pleiehjem holdes under streng kontroll.

Nærværende komite understøtter at be-

røre hylepleien, da dette spørsmål forberedes til særlig behandling av landsmøtet.

### Opdragelses- og undervisningsvæsen.

Komiteen mener, at posterne 1 og 5 paa partiets kommuneprogram danner tilstrækkelig grundlag for utforming av de lokale arbeidsprogrammer.

Ved oppstilling av de lokale programmer bør særlig tas sigte paa, at de kræver folkeskolens undervisningsplan saaledes reformeret, at der blir plads for grundig undervisning i mindst et fremmed sprog. Ligeledes bør der utformes krav paa opøvelse i idræt og krav paa nødvendig sundhets-, legems- og ernæringspleie.

Et særlig viktig skritt i folkeskolens utvikling er at faa tilveiebragt en virkelig organisk forbindelse mellom nuværende folkeskole og middelskole. Med sigte paa landsmøtets behandling av skolen har partiselle, lærer Hangelund opfat følgende reformpunkter:

- Det væsentligste av den nuværende middelskoles pensum legges ind i folkeskolen, som utvides med en 8. og en 9. klasse, læsetid 6—15 aar.
- Folkeskolens avgangsprøve gjøres obligatorisk for privatisternes elever.
- Stats- og kommunale middelskoler ophæves. Gymnasie- og anden videregående undervisning bygges direkte paa folkeskolen.
- Litet begavede barn hjælpes frem ved særskilt undervisning i småklasser.
- Daglig undervisningstid for alle barn indføres i landskolen, som mest mulig indrettes som hystolen. Foreløbig i bymæssige strøk.
- Læretiden i lærerskolerne utvides til 4 aar og undervisning i fremmede sprog indføres.

Komiteen finder, at hr. Hangelunds forslag fortjener den største oppmerksomhet ved oppstilling av de lokale valgprogrammer og komiteen anbefaler det til grundig overveielse av partiets representanter i stolestyrerne. Overfor forslaget punkt c. maa komiteen paa nærværende tidspunkt reservere sig.

### Almindelig kommunal virksomhet.

Herunder melder sig en række viktige oppgaver for vort partis kommunerepresentanter: Kommunen som arbeidsherre. Arbeidernes og funksjonærenes ansettelses-, arbeids- og lønsvilkår. Arbeidstidens begrensnings og arbeidet planlagt saaledes, at det kan foregaa uten indstrækninger eller stansninger. Avsettelse av byggefonds hvorved arbeider kan iverksettes under slette konjunkturperioder. Arbeidet utføres i størst mulig utstrækning uten anvendelse av private medlemmænd. Under den almindelige virksomhet hører produktions- og kommunikasjonsvæsen, gatereguleringer og gaterenhold, anlegg av pladser og parker, sundhetskontroll og vaaken kontroll med fødemidler, boliger samt smaaverksteder, som ikke berøres av fabrikktilsynsloven. Det er erfaring, at en mengde smaaverksteder trødser alle sundhetshensyn, og derved, at de er uten kontroll og hygieniske forpliktelses, blir de arnestedet for hjemmeindustriens værste utbefsster.

### Den kommunale økonomi og det kommunale finansvæsen

byder arbeiderpartiets representanter mange og store oppgaver.

Vort partis kommunalpolitikk maa først og fremst gaa ut paa at styrke kommunens økonomi.

Flere av vort partis oppgaver kræver betydelig økede utgifter. Vel ligger det i forholdenes natur, at oppga-

verne maa løses litt efter litt og at utgifterne derfor ikke kommer med et slag, dog selv om dette tages i betraktning og selv om de fleste av de økede utgifter, hvad de i virkeligheten gjør, kun bethr en omlægning av utgifter borgerne har betalt for, saa vil de dog under vore nuværende beskatningsregler, naar de helt skulde dækkes ved den direkte indtægtsbeskatning føles meget trykkende for en flershet av borgere.

For at undgaa dette maa vort partis første opgave være ved alle midler at styrke kommunens økonomi. Kommunen maa skaffes økede resurser og dens finansledelse maa være saaledes, at den er mest mulig uberørt av konjunktursvingninger.

Kommunen maa stadig øke sin formue. Ved at utvide og drive kommunifikations-, produktions- og handelsvirksomhet vil nye indtægtskilder kunne aapnes og gamle bedre utnytted. Dette maa dog ikke forstaaes derhen, at de kommunale monopolbedrifter skal utnyttes som skatteobjekter. Deres opgave skal være at skaffe borgerne et gode fordeling og agtigere end borgerne kan skaffe sig det privat; men inden den ramme bør gevinsten forøvrig tillægges kommunens formue.

Videre bør adgangen til beskatning av fast eiendom og ubebygget grund utnyttes i den utstrækning som skattereglerne til enhver tid tillater.

Videre bør kommunens formue økes paa den maate, at der aarlig paa de ordinære budgetter avsettes til fonds saa store beløp som henlynet til den direkte skattebyrde tillater.

Endelig bør og kan der — selv under de gjældende skatteregler — arbeides for en retfærdigere fordeling av skattebyrden. Det vil si, der kan vises større aarvaakenhet overfor de store indtægtshavere, saaledes at de ikke undrar sig sin skulde skattepligt. Til det

viemød maa partiet skaffe sig størst mulig indflydelse paa ligningsvæsenet.

Komiteen vil ikke foreslaa ændringer av vedkommende punkter i minimumsprogrammet, men henviser til foranstaaende bemerkninger, som formentlig nyttige ved oppstillingen av de lokale programmer foran kommunevalgene.

### Indkomne forslag, som knytter sig til partiets kommunale arbeide.

- a. Opprettelse av barnehaver.
- b. Opprettelse av kommunalt skolekjøkken.

(Fra Arb.partiets kvindeforen., Bergen. Indledes av fru Mathilde Opjahl.)

Komiteen har ikke funnet grund til at foreslaa noget herom.

- c. Arbeiderpartiet bør søke at holde sine kommunerepresentanter økonomisk skadesløse.

(Fra Ar.a dørvrider- og laasearb.forening og Ar.a østre arbeider-samfund.)

Dette spørsmaal var behandlet paa landsmøtet i 1904, hvor følgende beslutning vedtoges:

“Organisationerne ordner sig saa, at partiets kommunerepresentanter erholder erstatning for tapte arbeidsfortjeneste.”

Komiteen antar, at dette fremdeles bør ordnes av de lokale organisationer.

## Kommunetaktik.

Resultatet av kommunevalgene 1910 bragte det socialdemokratistiske parti i mange kommunestyre i den situation at bli det største eller næststørste parti uten dog at ha det absolute flertal av representanterne.

Det første aktuelle spørsmål i disse kommuner blev da vort partis stilling og optræden ved valg av ordfører, viceordfører og komiteer. Der, hvor vort parti har det største antal representanter, og de andre partier ingen allianse agtet at indgaa for i fællesskap at vælge ordfører, idet de hævde, at det største parti hadde retten og ansvaret, var saken liketil; her valgtes da en socialdemokrat til ordfører med partiets egne stemmer. Men anderledes stillet saken sig i de kommuner, hvor de mest konservative partier planla arbeidet for valg av en stram høiremand til ordfører og at dette kun kunde gjennomføres, hvis socialdemokrater og radikale opererte hver for sig.

Da opstod spørsmålet om vort partis taktiske og praktiske fremgangsmaate i en politisk-parlamentarisk situation, som for partiet ikke tidligere har været aktuell, og som derfor aldrig har været behandlet av vor høieste institution — Landsmøtet.

Der er i slike tilfælde flere maater at gaa frem paa, og der er da ogsaa ved ordførervalgene omkring i landet optraadt forskjellig av vore partifæller. Det er derfor av stor betydning, at

landsmøtet nøie overveier dette forhold og søker at finde uttrykk for en ensartet partioptræden i disse vigtige spørsmål eller i tilfælde overlate til de stedlige organisationer at ta standpunkt i saken.

En ordfører i by eller bygd indelhar efter vor kommunelovgivning en meget fremstutt og betydningsfull stilling; han er byens eller bygdens første mand og er den ledende og indflydelsesrike i alle kommunale saker og forhold.

Ved stemmelikhet i formandskap eller representantskap gjør hans stemme utslaget i voteringen og mange saker kan paa denne maate faa sin avgjørelse. Ordføreren paa landsbygden er ogsaa medlem av amtsstinget, hvor en mængde store og betydningsfulde saker avgjøres for det hele amt.

Det er saaledes ikke en forjængelighet, honnor- eller æres sak som det her er tale om, men ordførervalget er av virkelig reel og stor saglig betydning.

I en mængde bygder har der i aarevis littet utpræget konservative ordførere, som steilt og uforstaaende overfor arbeidernes og smaabrukeres interesser og trav har styret og stelt efter storfolkets og rikmændenes synsmaater og ønsker.

Det er derfor saa ganske naturlig, at smaafolk og demokrati i disse bygder ved første anledning søker at stanse en slik konservativ overklassemaagts videre herredomme, selv om man ikke med

en gang faar igjen det, som man helst vilde ha, istedet.

Denne opfatning er det som gjør sig gjældende, og dette har vort partits kommunerepresentanter staat overfor paa flere steder og vil i fremtiden komme til paa endnu flere.

Det vil da arte sig saa, at hvis arbeiderpartiets representanter holder sig utenfor ethvert samarbeide med andre partier — f. eks. venstre eller arbeidsholdsfolk — og kun stemmer paa sine egne kandidater, saa bidrar de herved sit til og har ansvaret for, at en frivbenet høremand fremdeles vælges. Hvis derimot de radikale elementer og socialdemokraterne opererer i fellesskap kan et politisk stoffstifte finde sted, og det kan jo være sunt.

Om en fellesoptræden skal ste ved en uttrykkelig allianse saaledes at den ene gruppe faar ordføreren og den anden viceordføreren eller om man uten forbindtlighet stemmer sammen paa ordfører maa ogsaa bli gjenstand for overveielse.

Her er ogsaa det at ta i betraktning, at det kan hende, at arbeiderpartiets representanter er helt nye og uprovede i det kommunale arbeide, eller deres økonomiske stilling kan være saadan, at ingen av dem kan overtå det byrdefulde og tidsspildende ordførershverv, likeledes kan der reises alvorlige betænkeligheter mot, at arbeiderpartiet overtår ordførerstillingen paa denne maate, saalænge partiet ikke har absolut flertal. Det vil vel derfor i de fleste tilfælder være sterke grunde mot valget av en socialdemokratisk ordfører, og vort parti bør ikke uten spesielle og saglig berettigede grunde, hvorved virkelige fordele for de arbeidende klasser kan opnaaes eller saker av utpræget demokratisk bestaffenhed kan fremmes, overtå ordførerstillingen med et mindretal av representanterne.

Hvis man derimot under disse omstændigheter gaar med til at vælge en ikke-socialist til ordfører, saa kan dette ogsaa være avhengig av de forskjellige forhold i de mange kommuner rundt om i vort vidstrakte land, likesom de radikale partiets representanters synsmaater og opfatning i de foreliggende saker kan være høist uensartet, og det kan derfor ofte være av avgjørende betydning om den enkelte mands personlige forhold og principielle synsmaater byr tilstrækkelig garanti for, at socialdemokrater kan gi ham sin stemme.

Det har derfor sine store vanskeligheter at opstille bestemte og faste ensartede regler for det hele land, hvis saadant samarbeide ved ordførervalgene blir at anerkjende av landsmøtet.

Vi er av grunde som foran anført kommet til det resultat, at et samarbeide ved disse valg ikke under enhver omstændighet kan avvies og forbydes. (Dette vil nærmere bli redegjort for og utredet i et foredrag for landsmøtet.)

Der bør imidlertid vises stor forsigtighet og omtanke paa dette omraade. Dette saa meget mere som man er nødt til i en viss utstrækning at la de enkelte kommuner vælge den optræden og fremgangsmaate, som forholdene tilsier under streng hensyntagen til partiets program og taktiske beslutninger.

Det er en selvfølge, at kommunerepresentanternes optræden og fremgangsmaate først behandles og avgjøres av gruppen sammen med den stedlige organisations styre eller representantskap.

Ved valg av komiteer, skolestyre, fattigstyre, vergeraad, ligningsnævnd osv. bør partiet operere saaledes, at det faar størst mulig indflydelse paa sammensætningen av disse institutioner.

For at saa saavidt mulig enhet og fasthet i partigruppernes fremgangsmaate og optræden i disse spørsmål

foreslaaes for landsmøtet følgende udtalelse:

I kommuner, hvor arbeiderpartiet ikke har mindst halvdelen af kommunestyrets repræsentanter, maa partiet ikke søge at overtage ordførerhvervet ved stemmer udenfor vort parti medmindre specielle og saglige grunde taler derfor,

saaledes at virkelige fordele for de arbejdende klasser kan opnaaes og saer af utpræget demokratisk art fremmes.

Under den samme utrykkelige forudsætning kan ogsaa arbeiderpartiets repræsentanter stemme paa mænd til ordfører og viceordfører, som ikke tilhører arbeiderpartiet.

C. Jeppesen.

Magnus Rilsjen.

Ole D. Gian.

# Forslag

til

## program vedrørende jordspørsmålet.

### Nuværende ordlyd.

- a. Jordens utilkommelige rigdomskilder skal paa betryggende vilkaar aapnes for alle, som vil arbejde, hvorved fattigdom, utvandring og avfolkning av landdistrikterne undgaes.

Begrænsning av den omfiggende belaaning av jorden og samfundsmæssig besyttelse til produktionsmidlernes besiddelse samt til eiendomsretten av arbeidsutbyttet.

Da socialismen medfører ophævelse av det nuværende gjælds- og rentesystem's lumse utplyndringer, bør jordbruket, som mest lider herunder, litt efter litt frigjøres ved, at privatkapitalismens mangeartede og ukontrollerte utjugninger vanstelliggjøres.

- b. Av disse grunde maa:

1. Intet bortsalg av offentlig eiendom finde sted.

### Komiteens forslag.

- a. Da jorden er befolknings viktigste produktionsmiddel, maa jordens rigdomskilder paa betryggende vilkaar aapnes for alle som vil arbejde.

Socialdemokratiet anser det derfor av høieste vigtighet at begrænse og sluttelig ophæve den utplyndring av jordbruket, som er skapt ved privatkapitalismens gjælds- og rentesystem.

Jordbrukeren maa ved samfundsmæssige foranstaltninger sikres besiddelsen av sit produktionsmiddel samt eiendomsretten til sit arbeidsutbytte.

Man antar, at den i forslaget anvendte redaktion er bedre end den nuværende lydelse og derfor bør foretrakkes. Meningen i det nuværende programpunkt har man søkt uavfortet at indbefatte i det foreslåede.

- b. Til opnaaelse herav kræves:

1. Intet salg til private av offentlig eiendom.

Der er indflette ordene "til private", idet der ikke kan reises principielle indvendinger

### Nuværende ordlyd.

2. Stat og kommune bør efterhvert opkjøpe billige og under tvangs- salg staaende jordeiendomme og andre grundherligheter som: skog, vandfald, gruber etc.
3. Kommunerne skal aapnes adgang til at ekspropriere — særlig udyrket, men dyrkbar jord — efter en taksat, der er bygget paa eiendommens virkelige aflastning; dog maa erstatningen aldrig overstige gennemsnittet av de sidste 10 aars skattetakst.

### Komiteens forslag.

mot, at statseiendom sælges til kommuner eller salg mellem kommunerne og til staten.

2. Ret for kommunerne til at erhverve faste eiendomme og naturherligheter ved tvungen avstaaelse. Erstatningen bør ikke overstige gennemsnittet av de sidste 10 aars skattetakst.
3. Forkjøpsret for kommunerne til fast eiendom til en værdi, hvis lavmaal fastsættes av kommunestyret. Lika saa forkjøpsret for staten næstester kommunerne.

Idet kommunernes ret til erhvervelse av fast eiendom og naturherligheter ved tvungen avstaaelse fastslaaes som ubetinget har man anset det mindre paakrævet utryffelig at paapele det offentliges pligt til at varetta samfundsinteressene paa den maate som i det nuværende punkt 2 anført. Det sier sig selv, at stat og kommune bør benytte enhver gunstig leilighet til i frit kjøp at erhverve sig de nødvendige naturherligheter.

Erstatningens størrelse (ikke over gennemsnittet av de sidste 10 aars skattetakst) maa vistnok nærmest staa som en almindelig veiledning ved taksationen. Taksten kan jo i nogen grad avhænge av om tvangsavstaaelsen iverksettes i en opgangs- eller nedgangsperiode. — Kommunernes forkjøpsret til fast eiendom kan neppe

**Nuværende ordlyd.**

4. Saadan eiendom skal enten drives af det offentlige eller overdrages til fælles- eller enkeltmands eiendomsbrug mot lav afgift og fornøden kontrol. Utbnytning af arbejdskraft tillægges ikke.

**Komiteens forslag.**

i praksis gjøres helt almindelig, idet en saadan bestemmelse særlig i kommuner med stærk utparcellering og livlig eiendomsomsetning vilde medføre et uhyre — og kanst i de fleste tilfælde negativt resulterende — arbejde for de kommunale myndigheder. Man har derfor anset det hensigtsmæssigt at overlade til kommunebestyrerne at fastsætte den lavmaalsgrænse, hvor ubetinget forfjopsret skal være gjældende. Derved mener man at ha gitt påkrævet plads for hensyntagen til de stedlige forhold.

At staten ogsaa bør ha forfjopsret anser man indlysende. Paa adskillige steder i vort land kan en stor eiendom være beliggende i en flersketh af kommuner. Dette saavel som andre forhold af økonomisk eller administrativ art kan vanskeligt eller umuligt gjøre dens overtagelse af en kommune, samtidigt som der kanst ikke kan opnaaes enighet mellem kommunerne indbyrdes om eiendommens erhvervelse for det offentlige. I saadanne tilfælde vil det særlig være ønskelig, at staten kan indtræde i kommunernes forfjopsret.

4. Saadan eiendom skal enten drives af det offentlige eller overdrages til fælles- eller enkeltmandsbrug (arvesætte) mot lav afgift og fornøden kontrol.

Ordet "eiendomsbrug" har været misforstået og foreslaaet derfor tydeliggjort ved forklaringen "arvesætte". I dette punkt er ment at skulle indbefattes saavel drift ved et saatal af personer som ved korporationer (kooperativ drift) med fælles andel i udbyttet.

**Nuværende ordlyd.**

- c. Endvidere bør stat og kommune støtte og ved lov fremme alle kooperative foretagender som: meierier, slagterier, vareomsætningskontorer for kjøp og salg, samt fællesdrift i alle former, som tar bestemt sigte paa at øke producenterne's utbytte ved overflødiggjørelse av mellemmænd og fremmed kapital.

**Komiteens forslag.**

5. Fremme av jordbrukets kooperation og hensigtsmæssige foranstaltninger til faglig utdanning for smaabrukere.

Fremme av jordbrukets kooperation ved meierier, slagterier, vareomsætningskontorer for kjøp og salg samt fællesdrift i alle former, som tar bestemt sigte paa at øke producenterne's utbytte ved overflødiggjørelse av mellemmænd og fremmed kapital, — er av den største betydning for, at jordbrukeren kan opnaa det fulde utbytte av sit arbeide.

Det er en kjendsgjerning, at de bethdelige ofre, som fra det offentlige side er gjort til fremme av landbruksundervisningen, omtrent udelukkende er kommet de større gaardbrukere tilgode. Saavel landbruks høiskolen som amtslandbruks skolerne har efter sit anlæg og sin virkemaate maattet bli omtrent nytteløse for den store masse av smaabrukere. Det er derfor et viktig og uavvieselig krav, at det offentlige tar sig av ogsaa smaabrukenes faglige utdanning. Manden med de sterkt begrensede hjelpemidler og uten kapital har selvagt endda mere behov end de velstaaende for at lære at utnytte sin arbeidskraft, sit produktionsmiddel og sine produkter paa den mest rationelle maate.

6. Centralt opplysningskontor for anvisning

### Nuværende ordlyd.

5. Stats- og kommunehjælp ydes til indkøb af eller avbetaling paa hus og jord til brug eller eie, men skal det offentlige ha forkjøpsretten lige efter nærmeste arvinger.
6. Al saadan eiendom med avling og nødvendige brugsmidler skal ved lov sikres mod eksekutioner, private pantheftelser og i det hele mot ethvert indgreb fra private kreditorer.
7. Denne beskyttelse skal ogsaa omfatte nuværende bejiddere af hus og jord i saa stor udstrækning, at der gives plads for vedkommendes egen og families arbeidskraft.

### Komiteens forslag.

af dyrkningsjord og smaa bruk.

Det er ikke meningen med denne post at oprette nye embeder og kontorer i bygderne, men benytte de institutioner man allerede har, f. eks. arbejderbrugsbankens styre i bygderne, landhusholdningsforeninger o. l. med et centralkontor for et større distrikt.

7. Tilstrækkelig beskyttelse af jordbrugerens eiendom, driftsredskaber og avling mot private kreditorer.

Den utryghet, hvorunder jordbrugerne lever, er en stadig hindring for udnyttelsen af jorden som produktionsmiddel. Den saakaldte eiendomsret til jorden for det store flertal af jordbrugere eksisterer kun paa papiret, og paagaende kreditorer kan i ly af gjældende love ta udlæg i og bortføre saavel avling som driftsredskaber i saadan udstrækning, at jordbrugerne blir sittende igjen paa "sin" eiendom ribbet for det nødvendige og i en hoist hjælpeløs tilstand. Derfor er det nødvendigt, at private kreditorers ret til at søge udlæg for gjæld betydelig indskrænkes. For tiden maa det antages, at der ved behandlingen af det hvilende lovforslag om indskrænkning i retten til at søge udlæg for gjæld vil være adgang til at vække opmærksomhet for denne vigtige side af jordbrugets økonomi. Forholdet er nærmere omhandlet i den departementale jordbrukskomitees indstilling.

Nuværende ordlyd.

Komiteens forslag.

- c. 1. Ret for kommunerne til laan av arbeiderbruktanken til indkjøb av hus og jord til bortleie (arbejæfte).
2. Ret til laan av arbeiderbruktanken til avbetaling av gjæld. Laanegrænjen forhoies til 6000 kroner og indbetalingstiden forlænges til 60 aar.

Arbeiderbruktanken har i sin nuværende form kun kunnet bli en meget betinget fordel for arbeiderne. Fordelen ved bankens billigere rente er for en stor del opveiet ved de høiere jordpriser, og desuten har det jo været bankens formaal at medvirke istedenfor at medvirke til ophjælp av en selvstændig småbrukerklasse. Den utrygghet som nødvendigvis er en følge av, at småbrukseieren er henvist til at søke arbeide hos andre, medfører ogsaa, at han ikke med sikkerhet for stadesløsholdelse kan forbedre sit bruk som han vilde gjøre, hvis han var sikret mot tap, om omstændighetene tvinger ham til at forlate eiendommen. Partiets principale krav maa derfor være, at bankens midler fortrinnsvis gives anvendelse i et siemed, der samtidig som det sætter det offentlige som brukets virkelige eier ogsaa gir brukeren den fulde trygghet paa det bruk han driver og fuld erstatning, om han forlater det. Dette kan kun opnaaes ved fæsteformen.

En hel del av den mindre selveiende gaardbruker sitter i en meget trykkende gjæld.

**Nuværende ordlyd.**

**Komiteens forslag.**

Ofte er denne stand gjenstand for megen utbytning av private rentenister. Det blir derfor for den mindre gaardbruger av vital betydning, at han kan ha adgang til billige laan — og at han kan saa laant nok.

Vi tror derfor, at arbeiderbrukbanken bør utvides, saa den ogsaa kan overtage virksomheten som smaabøndernes hypotekbank og yde i tilfælde saa rifelige laan som reglerne for arbeiderbrukbanken utviser.

Disse laan maa kunne ydes til ca. 4 pct. rente, saa banken ikke taper noget paa denne pengeomsætning.

- d. Jordens opdyrking. —  
Dyrkningskolonier ved offentlig foranstaltning.  
— Billige opdyrkningslaan.

Oprettelse av dyrkningskolonier antar man vil kunne bli et virksomt middel til at bringe under kultur de store vidder av udyrket jord i landet. Forholdene er mangesteds slike, at det for en enkelt mand vilde kræve usforholdsmæssig bekløstning og arbejde at saa ryddet et jordsykke som han med sin familie kan ernære sig paa. Desuten kan kommunika-tions- og omsætningsforholdene være saadanne, at en saadan brugers tilværelse blir den rene fortvilelse. Ved hensigtsmæssig hjælp til kolonisation vil man kunne opnaa saadanne praktiske lettelser saavel i opdyrkningsarbeidet som ved driften og omsætningen, at man ogsaa der vil kunne yde en jorddyrkende befolkning levelige

**Nuværende ordlyd.**

- d. For alle større jordbrud som drives med husmænd, tjenere og anden leiet arbejdskraft, skal der ved lov fastsættes mindsteløn og maksimalarbejdsdag appasset efter de stedlige forhold.

**Komiteens forslag.**

- kaar. I Thykland er dyrkningskolonier paa flere steder oprettet med gode resultater.
- e. For jordbrud, som i væsentlig grad drives med leiet arbejdskraft, skal der ved lov fastsættes, at bestemmelser angaaende arbejdstid og øvrige arbejdsvilkår skal ordnes ved kommunal vedtægt appasset efter de stedlige forhold.

Komiteen har ment, at den her foreslaaede form med arbejdsvilkårenes vedtægtsmæssige bestemmelse ved de kommunale myndigheder vil være hensigtsmæssigere end at søge forholdet ordnet ved lov ens for det hele land.

- f. Jordbrud, som ikke beboes af sine eiere, skal ved lov sikres mod at vanskjøttes.

En bestemmelse som denne tror man ikke trænger nogen begrundelse.

- g. Skat paa jord og skog og anden fast eiendom efter en kommunal værditakst med omtakst hvert femte aar.

Panteheftelser i fast eiendom beskattes i den kommune, hvor pantet er beliggende. Herfra undtages Hypotek og Arbejderbrudbanken samt offentlige fonde og legater.

I kommuner, hvor det offentlige er eiendomsbesidder, bør kommunen erholde en viss procent

**Nuværende ordlyd.**

**Komiteens forslag.**

av indtægten av faa-  
danne eiendomme.

Matrifulsfattens op-  
hævelse.

Ligningskommissionen takserer  
ogjaa nu jord, skog, verker, brut  
og anden fast eiendom hvert aar,  
men desværre ofte meget uriktig  
og rent paa slump. Men ved en  
fast takskomite, som hvert 5. aar  
takserte eiendommene, skulde man  
komme de virkelige forhold adskil-  
lig nærmere. Takskomiteen bør  
dels vælges av kommunestyret og  
dels av det offentlige med ret for  
eieren eller kommunestyret eller et  
visst antal stathdere til at for-  
lange omtakst av en komite op-  
nævnt av det offentlige. Den som  
omtaksten gaar imot, maatte be-  
tale utgifterne ved denne.

Jaar man stattelagt den virkelige  
formue, som ligger i jordbruket,  
kan det ikke skjønnes, at det skulde  
være nogen fare i at opheve ma-  
trifullatten for jordbrukets ved-  
kommende.

At pantheftelser bestattes i den  
kommune, hvor pantet er belig-  
gende, er av den aller største be-  
tydning for kommuner med stor  
pantegjæld. Som forholdene nu  
er, undrages nemlig ofte denne  
beskatning inden kommunen. De  
største og værdifuldeste eiendomme  
er i mange kommuner faa be-  
lastet med pantegjæld, at der fak-  
tisk er liten og ofte ingen formue at  
beskatte, naar panthaverne er  
utenbygdsboende. Dette er  
især tilfælde med eiere av store  
skogeiendomme.

Eiendommenes værdistigning vil  
ved en saadan ordning som her  
foreslaaet komme med i beskatnin-

**Nuværende ordlyd.**

**Komiteens forslag.**

gen. Et eksempel vil klargjøre fremgangsmaaten:

|                      |               |
|----------------------|---------------|
| Eiendommen A er værd | fr. 20,000.00 |
| Pantegjæld           | = 10,000.00   |
| Formue               | fr. 10,000.00 |

Denne pantegjæld vil efter den nuværende skattelov ikke kunne beskattes, naar panthabereren er utenbygdsboende, men derimot, hvis vort forslag lovstiftes. Videre: Ved omtaksten viser det sig f. eks. at ovennævnte eiendom har erholdt en værdiforøkelse av 10,000 fr.

|                          |               |
|--------------------------|---------------|
| Eiendommen er altså værd | fr. 30,000.00 |
| minus pantegjælden       | = 10,000.00   |

Eierens formue ligger fr. 20,000.00

som blir at beskattes sammen med pantegjældens fr. 10,000.00. Altså er den virkelige formue beskattet fuldt ut.

At hypotek- og arbeiderbrukbanken samt offentlige fonds og legater fritages for kommunal beskatning er foreslått av hensyn til de offentlige interesser, som her er knyttet til de nævnte banker, fonds og legater.

Det sidste punktum i forslaget tør være selvindlysende og har praktisk betydning i ikke saa kommuner, som ved staten som eiendomsbesidder nu ingen stat faar av disse eiendomme, og det kan være meget følelig.

Følgende forslag er indkommet vedrørende denne sak:

**§ 16.**

Vitra 6, punkt 4 faar efter ordene: "utbytning av arbeidskraft til"

lates ikke" — idet enhver bruker bør  
fåå fåå meget jord, at hans uavhæn-  
gighet er betrygget."

Litra b, punkt 5 utgaar og er-  
stattes med følgende: "Brukene eller  
deres grvinger bør kun i tilfælde van-  
skjøtsel av jorden kunne fratas bruks-  
retten."

(Øst-Telemarkens freds-  
forening.)

§ 16, b. skal lyde:

Jordrenten anvendes til offentlige  
utgifter.

(J. Broce Michalsen,  
Modums arb.parti.)

Bør vi ikke begynde at arbeide for  
at fåå en forandring i vår gjældslov-  
givning saaledes:

Ingen private panteftelser kan  
erholdes i et arbeiderbruk, som er pant-  
sat til Arbeiderbruk- og boligbanken.

Undtages fra gjæld løsøre for 100  
kroner efter takst efter sidste aars gjen-  
nemsnitsverdi.

(Vile-Elvedalens arb-parti.)

Komiteen har tat disse forslag un-  
der overveielse og behandling. Ved ut-  
formningen av nærværende indstilling  
er der tat det hensyn til forslagene, som  
komiteen har fundet formaalstjenlig.

Kristiania, i jordkomiteen den 21. mars 1911.

Gunnstein Andersson.

Torgeir Braa.

Ole S. Tøferud.

## Sykepleien paa partiprogrammet.

### Indstilling:

Landsmøtet i Kristiania i 1891 formulerte den principielle programpost vedt. sykepleien saaledes:

"Gratis lægehjælp og lægemidler."

I 1893 vedtoges som post 4 paa stortingsprogrammet:

"Samfundet besørger fri syke- og retspleie for enhver."

I 1895 vedtok landsmøtet følgende resolution:

"Arbeiderpartiets landsmøte, samlet i Skien i juni 1895, gjentar den paa landsmøtet for 2. aar siden vedtagne resolution og opfordrer stortinget til ved lov at paalægge landets kommuner at skaffe enhver fuld pleie uten betaling, saaledes at hermed forbundne omkostninger utlignes i den kommunale statteligning. Arbeiderpartiets styre paalægges snarest at omfende resolutionen med en klar motivering til samtlige fag- og arbeiderforeninger til behandling. Saken optages som programsak ved de kommunale valg."

I 1901 forandrede den principielle programpost vedkommende sykepleien saa den fik følgende ordlyd:

"Lægehjælp, lægemidler og pleie tilskites alle syke gjennom stats- og kommunal ordning uten direkte betaling. Tuberkuløsens bekjæmpelse ved

oprettelse av offentlige kur- og pleieanstalter."

Den samme redaktion er gjældende fremdeles.

Samme landsmøte vedtok posten paa kommuneprogrammet saalydende: "Sykepleien over i bestatningen."

Trondhjems landsmøtet i 1902 vedtok en længere uttalelse mot de da foreliggende lovforslag om sykeforsikringen.

I 1903 fik posten saadan redaktion paa stortingsprogrammet:

"En almindelig folkepensjon i forbindelse med sykepleien ført over i bestatningen."

Drammens landsmøtet i 1904 vedtok posten paa kommuneprogrammet saalydende:

"Kommunens overtagelse av sykepleien. (Ansættelse av læger og jordmødre paa fast løn); kommunale sykehuse."

Den samme redaktion har posten endnu.

Endelig vedtok landsmøtet i 1906 posten paa stortingsprogrammet saalydende:

"Almindelig folkepensjon og sykepleien ført over i bestatningen."

Som foran nævnt har partiets landsmøte kun en gang, nemlig i Trondhjem 1902, vedtat en uttalelse

om et bestemt foreliggende lovforslag: forslaget fra den 2. parlamentariske arbeiderkommissions flertal og mindretal. Resolutionen er saalydende:

“Det norske arbeiderparti har som programpost sykepleien i befatningen d. e. en sykeforsikring i dennes videst mulige form med midlerne til dens iverksettelse opkrævet gjennem staten. Arbeiderpartiet anser dette for at være den eneste retfærdige maate at ordne sykepleien paa, likesom det ogsaa mener, at det er den mest betryggende og billigste for samfundet i sin helhet. Landsmøtet mener derfor, at der bør nedsettes en departemental komite til bearbejdelse av dette spørsmål med sigte paa dets skridtvise gennemførelse — læger og jordmødre paa fast løn, fri medicin med det offentliges varetagelse av apotekervæsenet samt fri sykehuspleie. 3 komiteen bør indvælges ogsaa medlemmer av arbeidernes og lærernes organisationer.

Det forslag, som nu foreligger fra den parlamentariske arbeiderkommissions flertal har intet med en almindelig sykeforsikring at gjøre. Med utgang fra ulykkesforsikringen tar forslaget væsentlig sigte paa dem, som paa en eller anden maate kan komme i betragtning ogsaa likeoverfor denne forsikringsform — først og fremst arbeiderne. Følgen av dette er, at denne sykeforsikring er en klasseforsikring, som ikke omfatter mere end 178,000 av landets hele befolkning. Disse 178,000 personer er væsentlig arbeidere, som altjaa skal tvangsforsikres. Det vil si: mens der hittil i sygdomstilfælde gjennom offentlig institution dog gives utveie for en fattig arbeider, om disse utveie ikke var de for ham smakest, berøves han nu ogsaa disse og man tar av hans moshommelig erhvervede dagløn saa meget, at samfundet ikke skal ha mere besvær av ham. Dette er absurd. Mener man at ha ret til

at tvangsforsikre arbeideren, maa der under alle omstændigheter protesteres mot, at arbeideren selv skal bære samtlige utgifter ved forsikringen. Dette er helle rikke tilfældet i noget andet land, hvor man har tvungen sykeforsikring. Væsentlige dele maatte ialfald overtages av stat, kommune eller arbeidstjører, som er dem som først og fremst har nytten av hans billige arbeidskraft. Fuldstændig meningsløs blir den hele ordning, naar forslaget sammen med dette ogsaa anbefaler en administration, som er mange gange kostbarere end den arbeiderne hittil har fundet sig tjent med under den private sykekasainstitution. Det foreslaaede apparat synes meget mere at være lavet sammen til hjælp for ulykkesforsikringen, som derved spares for en betydelig del av sine hittidige utgifter, end til hjælp for den sykeforsikrede arbeider. Stat og kommune burde som mindste indsats overta administrasjonen. Dette maatte formodentlig ogsaa være veien til at saa den forenlet inden et rimelig omfang. Forslaget tar ikke noget som helst hensyn til den forsikredes familie. Dette vil gjøre privat forsikring for hustru og barn absolut nødvendig, hvis arbeiderne i sygdomstilfælde ikke skal bli ugunstigere stillet end før. Noen saadan tillægsforsikring kan den gifte arbeider imidlertid ikke paata sig, da byrderne efter sykeforsikringsforslaget blir saa store, at de for hans person alene vistnok overgaar gennemsnittet av de utgifter, den enkelte mand har for sig og hele sin familie under det nuværende private sykekasasystem. Idethele: Sykeforsikringen i den av majoriteten foreslaaede stiftelse er en ny byrde paa arbeidernes skuldre. Den er en klasseforsikring, gjennom hvilken de magthavende søker en ny garanti mot de fattige klasser — en ny uretfærdighet. Det vil altjaa være klart, at arbeider-

partiet har mere end grunde nok til avgjort at ta avstand fra dette forslag. Uten at rokke ved grunnprinsippet i det kan det ikke legges til grunn for forhandlinger, hvis resultat arbeiderne skulde akseptere. Med hensyn til minoritetens forslag er det visnok ja, at det paa en heldig maate avviker fra majoritetens, idet det omfatter et betydelig større antal forsikrede, at det ogsaa yder de forsikrede en del understøttelse fra arbeidslovene, stat og kommune, at det medtar den forsikredes barn i en delvis understøttelse, mens hustruen skal tvangsforsikres særskilt, men ogsaa alltid i laveste forsikringsgrad. Men det legger dog tre fjerdedele av innskuddene over paa de forsikrede, likefrem det i det væsentlige bygger paa de samme prinsipper som majoritetens. Begge forslag lider av den væsentlige feil, at de tillater frivillige forsikringer, likefrem man i beregningerne ikke har tat noget hensyn til, at lægernes lønninger med økningen av de forsikredes antal ogsaa maa forhøies, — en feil, som belaster minoritetens forslag i endnu høiere grad end majoritetens."

Følger man postens formulering op gjennem tiden vil det sees, at man allerede fra først av har tat sigte paa samfunnsmessig ordnet sykepleie, hvis utgifter skulde dekkes gjennem den almindelige beskatning. Man begynde med læge og lægemidler (medicin m. v.) og utvidet det senere til ogsaa at omfatte pleie (d. e. sykehushold). Derimot har der aldrig været tale om sykeforsikring med pengeunderstøttelse uten foraaavitt det underforstått er indbefattet i begrepet "pleie". Dr. Rissen anførte saaledes i sin brosjyre at sykepleie i videre forstand ogsaa omfatter god ernæring og sunde boligforhold. Posten har paa programmerne

været formuleret paa en noget forskjellig maate, indtil man i aaret 1909 fik et bestemt utformet lovforslag (dokument nr. 19). Det gif ut paa fri læge- og jordmørhjælp, medicin samt sykehushold for alle rikets indvaanere. Til det oicmed skulde det nødvendige antal læger og jordmodre ansættes paa fast løn, og et tilstrækkelig antal sykehuse og pleieanstalter opprettes. Dermed vilde ordningen med et slag være gjennemført likt for alle kommuner. Utgifterne skulde dekkes av stat, kommune og amt i fællesskap efter en nærmere fastsat fordeling.

Hvis dette forslag hadde blit lov, vilde det overflødiggjort enhver beslutning herom i de enkelte kommunesty-  
rer.

Lovforslaget behandledes i 1909 i forbindelse med regjeringens og socialkomiteens flertals forslag til lov om sykeforsikring. I odelstinget den 18. august blev Sæbos forslag om at lægge arbeiderpartiets lovforslag til grunn for behandlingen forkastet mot de 7 socialdemokraters stemmer, hvorpaa den gjældende sykeforsikringslov blev vedtat.

\*

Naar sykeforsikringsloven nu er en kjendsgjerning opstaar naturlig spørsmålet om dette nye forhold bør foranledige nogen forandring i partiprogrammerne.

Som foran nævnt har posten nu forskjellig lydelse paa de 3 programmer.

#### 1. Det principielle:

"Lægehjælp, lægemidler og pleie tilføres alle syke gjennem stats- og kommunal ordning uten direkte betaling."

#### 2. Stortingsprogrammet:

"Sykepleien fort over i beskatningen."

#### 3. Kommuneprogrammet:

"Kommunernes overtagelse av sy-

tepleien. (Ansættelse av læger og jordmødre paa fast løn); kommunale sykehus."

Saa længe man har ordningen med et principielt og et aktuelt "arbeidsprogram" ligger det vel i sakens natur, at enhver post paa det prinsipielle program uavkortet skal fremholde den mest ideelle ordning. Hvorimot man paa stortings- og kommuneprogrammerne væsentlig indskrænker sig til at opføre de mest aktuelle saker, de som kan melde sig til løsning eller som der praktisk kan arbeides med i valgperioden selv om vort parti kun er representert med et litet antal.

Uten at slaa av paa partiets bærende prinsipper kan der saaledes paa stortings- og kommuneprogrammet pekes paa veie og midler, som kan føre frem til maalet, om end tidsvis og under henhytningen til de faktisk foreliggende omstændigheter.

Er man enig i denne betragtning følger herav, at posten i det prinsipielle program bør bibeholdes uforandret, idet partiets prinsipielle syn paa sykepleien som samfunns sak ikke kan være ændret ved den omstændighet at vi har faat en alt andet end tilfredsstillende lov bygget paa klasseforsikringsprinsippet.

Den vedtagne sykeforsikringslov, som efter forutsetningerne skal træde i kraft i juli iaar, indfører tvungen forsikring for alle lønsarbeidere og betjente — herunder indbefattet tjenere, husmænd og hjøfolk i indenriks fart — som er over 15 aar forjaavidd deres fortjeneste ikke overstiger 1400 kr. i bh og 1200 kr. paa land. Undtatt er lønsarbeidere som ikke har mindst 6 dages sammenhengende arbejde hos samme arbeidsgiver, kroniske syke samt dem, som paa anden maate er sikret fuld løn i ungdomstilfælde i mindst 3 maaneder eller er medlemmer i privat eller kommunal godkjendt kasse.

Det antal loven skal omfatte er anslaaet til ca. 400,000.

De forsikrede skal ydes fri læge til sig selv og familie samt sykepenge, likt 60 pct. av den "midlere dagløn" i vedkommende indtægtsklasse. Sykepengene og lægehjælpen er begrenset til 26 uker i samme sygdom i løpet av et understøttelsesaar. Istedetfor sykepenge kan hospitalsophold ydes.

Utgifterne til forsikringen, heri indbefattet kredskassernes administration, bæres av:

|                |           |
|----------------|-----------|
| Medlemmet selv | med 6/10. |
| Staten         | 2/10.     |
| Kommunen       | 1/10.     |
| Arbeidsgiveren | 1/10.     |

I hver kommune skal der opprettes en kredssykekasse med et styre bestaaende av 9, hvorav medlemmerne vælger 5, de tilstudslydende arbeidsgivere 2 og kommuniststyret 2.

Hver kredssykekasse skal bære egne utgifter, men de kan under særegne forhold gjøre regning paa tilskud fra et hele landet omfattende reguleringsfond, der bestyres av forsikringens øverste administration: Riksforsikringsanstaltens styre. Reguleringsfondet dannes av en del av statstilskuddet. De forsikredes præmie skal arbeidsgiveren avholde i lønnen.

Bortset fra det princip, hvorpaa loven er bygget, inneholder den en række urimelige bestemmelser, som straks har gjort hele reformen upopulær blandt arbeiderne. De fagorganiserte arbeideres stilling til loven vil bedst sees av Arbeidernes faglige landsorganisations betretning fra 1909, side 37 flg. samt protokoll fra kongressens forhandlinger 1910, side 15 og 187 flg.

Kongressens beslutninger gif bl. a. ut paa at foreslaa en række ændringer i loven og en oppfordring til de fagorganiserte arbeiderne, som er forsikringspligtige, om at gjøre sin indflydelse gjældende ved valg av kredskassestyre.

De rent praktiske ændringsforslag til loven skal her ikke berøres nærmere.

\*

Da kommuneprogrammerne skulde opstilles til valgene i 1910 og senere da kredsstyrelserne skulde vælges opstod her og der nogen uklarhet med hensyn til, hvordan partiet skulde optræde likeoverfor den nye lov.

Enfelte mente, at posten om sykepleien i bestatningen burde utgaa av kommuneprogrammet, da man gif ut fra det var orkesløst at fremkomme med forslag om kommunal ansettelse av læger, naar den egentlige arbejderklasse ifølge sykeforsikringsloven skulde sikres læge gjennom kredskasjerne.

Andre har derimot ment, at partiet (de organiserte arbeidere) skulde late som om der ikke eksisterte nogen sykeforsikringslov, og at de saaledes ikke skulde delta i valg av kredskasjestyre for ikke at "anerkjende loven". Man skulde overlate kasjernes ledelse til arbeidsgiverne og hvores arbeidere, og forøvrig opretholde samtlige programposter om sykepleien uforandret.

Begge disse standpunkter, som bevæger sig i hver sin motsatte ytterlighet av sakens kjerne, er efter komiteens mening ganske uholdbare.

At oppgi et prinsipielt standpunkt, fordi en lov foreløbig i nogen grad hindrer ideens virkeliggjørelse vilde være selvoppgivelse. Er en ide god i sig selv bør den arbeides frem trods alle hindringer, og arbeidet bør da i første række legges an paa at bortrydde hindringerne og bane vei for reformen. Det er det standpunkt komiteen vil befolge og som nedenfor nærmere skal utvikles.

Det motsatte standpunkt — at late som ingen sykeforsikringslov var til — er i virkeligheten et likejaa urimelig syn paa tingen. En fakultativ lov kan man selvfølgelig gjøre virkningsløs ved en planmessig obstruktion ved ikke at anvende den. For eks. loven om tilskud

til arbeidsledighetskasser, loven om arbeiderbruk og boliglaan o. s. v. Derimot vil man ikke kunne umuliggjøre iverksettelsen av sykeforsikringsloven ved at de organiserte arbeidere undlater at delta i styrevalgene. Det vilde kun medføre, at de uorganiserte arbeidere besatte styremajoriteten. Heller ikke kan arbeiderne negte at betale præmie til sykeforsikringen, da denne avholdes i lønnen. Den arbeidsgiver som undlater det blir straffet. Heller ikke vil loven umuliggjøres om de organiserte arbeidere undlot at benytte kredskasjernes læger eller undlot at høre sine sykepenge. Det vilde heller ikke la sig gjøre.

Det er derfor utvilsomt et riktig standpunkt landsorganisationens kongres vedtok, da den anbefalte de organiserte arbeidere at delta i kredsstyrevalgene og besatte styremajoriteten. Deri ligger ingen større "anerkjendelse" av sykeforsikringsloven end av andre love, som er blitt til mot arbeidernes ønske. Dertil. Gjør arbeiderne sig til herre over loven vil de lettere gjennom den parlamentariske aktion kunne gjennomdrive forandringer i den. Deri indbefattet forandringer som er nødvendige for at bane vei til gjennomførelse av partiets program: sykepleien i bestatningen.

### Den praktiske løsning

behøver ikke at bli en tillem্পning av partiprogrammet efter loven, men omvendt: Gjennem et ganske enkelt tillegg til loven vil der kunne aapnes adgang for gjennomførelse av den mest aktuelle del av kravet om sykepleien over i bestatningen, nemlig læger og jordmødre paa fast løn. I overensstemmelse hermed bør stortingsprogrammet omredigeres.

Som bekjendt har ialfald en kommune (Nedre Eker) for nogen tid siden ansat læger paa fast løn, og enhver av kommunens indbaanere kan benytte

disse uten anden betaling end den som indgaar i kommuneskatten. Her er det altsaa uundvending for kredssykekasjen at ansætte læger eller betale lægehjælp særskilt. I odelstinget den 19. august 1909 (Forhandlinger i odelstinget, side 1304 flg.) rettet Br a a en forespørgsel til komiteformanden og statsraaden om hvordan denne ordning vilde kunne forlives med sykeforsikringslovens bud om kredskasjens pligt til at holde læge. Om det var saa, at dette vilde foraaarsake dødbelte lægutgifter, eller om loven vilde slaa omkuld herredsstyrets beslutning om sykepleien i befatningen. Herpaa svarte komiteformanden (Eftestol), at loven ikke hindret en kommune i at ansætte læger paa fast løn. Men at det kun blev spørgsmaal om kredskasjen vilde anvende de samme læger. Afsaafald behovet kredskasjen ikke at betale hverken de av kommunen ansatte eller andre nogen godtgørelse, hvorfor præmien i saadanne kredskasjer vilde kunne nedsettes med det beløb, som ellers lægehjælpen andrar til. Repræsentanten S a n s j o n uttalte (side 1314), at kommuner, som overfører sykepleien i befatningen (ansætter læger paa fast løn), vil kunne nyte godt av de fordele loven yder kredskasjerne (statsbidrag 2/10 og arbeidsgiverbidrag 1/10 av præmien). Desuten henlede han opmerkksomheten paa, at lovens § 54 gir adgang til oprettelse av kommunale sykekasjer, som kan bli godkjendt og træde ifødetfor den offentlige.

Loven hindrer altsaa ikke de enkelte kommuner i at ansætte læger og jordmødre paa fast løn, men den hemmer utvilsomt systemets utvikling. Det forholder sig nemlig ikke saa, at en kommune som har ansat læger paa fast løn nyter de samme fordele som andre, medmindre loven forandres i overensstemmelse med komiteens forslag eller der træffes en særskilt ordning mellem kommunen og kredskasjen, en ordning,

som der senere vil bli redegjort for. Vi da statens og arbeidsgivernes tilskud utgjør en bestemt procent av den samlede præmie, vil dette bli mindre i kommuner, hvor lægutgifterne ikke belastes kredssykekasjen. Følgende eksempel belyser dette:

Præmien i en kredssykekasje, som skal bære alle utgifter efter loven, er eksempelvis 20 fr. pr. aar. Dette beløp dækkes av:

|                |                    |            |
|----------------|--------------------|------------|
| Kommunen       | med $\frac{1}{10}$ | = fr. 2.00 |
| Arbeidsgiverne | " $\frac{1}{10}$   | = " 2.00   |
| Staten         | " $\frac{2}{10}$   | = " 4.00   |
| Medlemmerne    | " $\frac{6}{10}$   | = " 12.00  |

Til sammen fr. 20.00

Av dette beløp medgaar anslagsvis fr. 8.00 til lægehjælp. Hvis kommunen overtar denne utgift for kredskasjen, idet den ansætter læger paa fast løn, vil præmien til kredskasjen kun bli fr. 12.00. Herav skal:

|                |                       |            |
|----------------|-----------------------|------------|
| Kommunen       | betale $\frac{1}{10}$ | = fr. 1.20 |
| Arbeidsgiverne | " $\frac{1}{10}$      | = " 1.20   |
| Staten         | " $\frac{2}{10}$      | = " 2.40   |
| Medlemmerne    | " $\frac{6}{10}$      | = " 7.20   |

Til sammen fr. 12.00

Kommunens bidrag blir altsaa 80 øre mindre, men paa den anden side kommer den hele lægutgift, fr. 8.00 til. Kommunens utgift blir altsaa fr. 1.20 plus fr. 8.00 lik fr. 9.20 samtidig som arbeidsgiverne sparer 80 øre og staten sparer fr. 1.60. Arbeidsgivernes besparelse vil muligens opveies noget ved den forøkte kommuneskat, likesaa medlemmernes besparelse. Derimot vil staten spares for det hele beløp av fr. 1.60. Dette er uretfærdig. Misforholdet vil bli endnu større om en kommune utvider sykepleien i befatningen til ogsaa at omfatte sykehusophold.

Det vil bety en tilsvarende lettelse for fredslystekasserne, hvorved den samlede præmie vil gaa yderligere ned og statens bidrag bli tilsvarende mindre.

Paa denne maate motvirker loven, som den nu er, automatisk kommunal hypleie.

For at bortrydde denne hindring kan der foresættes et tillægsforslag til loven gaaende ut paa, at staten skal yde mindst et likeaa stort bidrag til kommuner, der helt eller delvis overfører hypleien i bestatningen, som den vilde kommet til at yde vedkommende fredslystekasse, naar denne virker helt ut efter loven. Og videre, at de øvrige bestemmelser i loven, som griper ind i disse forhold, suspenderes for de kommuner som overtar nogen av fredslystekassens forpligtelser.

Naar saaledes en kommune yder mere i form av fri lægehjælp, lægemidler eller sykehusophold end det som svarer til 1/10 av en fredslystekassens præmieindtægt, er det desuten rimelig, at denne kommune er fritat for at yde det i loven bestemte pengetilskud til fredslystekassens drift. Ophæves kommunens tilskud og statstilskuddet i saadanne tilfælde gaar i kommunekassen istedetfor til freds-kasserne, vil sidstnævnte kassers resterende utgifter maatte dækkes av de forsikrede selv og deres arbeidsgivere.

Det er da rimelig, at arbeidsgive-

ren paa grund av den nedsatte præmie tilskuter 2/10 av præmien og medlemmerne de 8/10. For at anvende det tidligere anførte eksempel med en oprindelig præmie til freds-kassen av fr. 20.00, der kan nedsettes til fr. 12.00 naar kommunerne overtar lægehjælpen, at kommunens tilskud til freds-kassen ophæves og at statens oprindelige tilskud gaar i kommunekassen, vil utgiftsfordelingen bli følgende:

Præmie til fredslystekassen, hvorav arbeidsgiverne betaler  $\frac{2}{10}$  = fr. 2.40 og medlemmerne „  $\frac{8}{10}$  = „ 9.60

Tilsammen fr. 12.00

Kommunens utgift til lægehjælp pr. forsikringspligtig er fr. 8.00. Der- til bidrar staten med det lovbestemte beløp 2/10 av den oprindelige sykeforsikringspræmie (fr. 20.00) lik fr. 4.00. Derved blir kommunens endelige utgift fr. 4.00.

Sammenstiltes fordelingen av utgifterne under de 3 forskjellige alternativer: 1. 3 kommuner, som ikke holder fri lægehjælp. 2. 3 kommuner, som har ansat læger paa fast løn, men forøvrig efter sykeforsikringsloven. 3. 3 kommuner, som ansetter læger paa fast løn efter komiteens forslag, vil forholdet stille sig saaledes:

|                        | Alt. 1.        | Alt. 2.        | Alt. 3.        |
|------------------------|----------------|----------------|----------------|
| Kommunens utgift       | 2.00 = 10 pct. | 9.20 = 46 pct. | 4.00 = 20 pct. |
| Statens —              | 4.00 = 20 „    | 2.40 = 12 „    | 4.00 = 20 „    |
| Arbeidsgivernes utgift | 2.00 = 10 „    | 1.20 = 6 „     | 2.40 = 12 „    |
| Medlemmets —           | 12.00 = 60 „   | 7.20 = 36 „    | 9.60 = 48 „    |

Tilsammen 20.00 = 100 pct. 20.00 = 100 pct. 20.00 = 100 pct.

Svis kommunen ogsaa efterhvert overtar utgifterne ved sykehusophold kunde det la sig ordne uten vanskeligheter og uten forrykkelse i fordelingen

av utgifterne, naar kommunen faar refusion av fredslystekassen for sykehusindleggelse av dens medlemmer.

Selvfølgelig kan der for kommuner

som vil ansætte læger paa fast løn og-  
saa tænkes en anden ordning end den  
ovenfor stisførte. Nemlig at de kun  
blir fritat for at betale præmietilskud  
til fredskassen og at statens tilskud,  
som efter loven, indgaar i fredskassen,

men beregnet efter en høiere kvotadel  
paa grund av den nedsatte kontingent,  
som følge av kommunens overtagelse av  
lægeomkostningerne. For eksempel 3/10  
eller 4/10. Ydet av staten 3/10 vilde  
forholdet bli:

|              |                                        |
|--------------|----------------------------------------|
| Staten       | 3/10 av fr. 12.00 = fr. 3.60 = 18 pct. |
| Arbeidsgiver | 1/10 " " — = " 1.20 = 6 "              |
| Medlemmet    | 6/10 " " — = " 7.20 = 36 "             |

Til sammen fr. 12.00

Kommunens utgift til læge " 8.00 = 40 pct.

---

Satt fr. 20.00 = 100 pct.

---

Efter dette alternativ vilde statens  
utgift bli litt mindre end efter loven,  
likesom arbeidsgiveren kun sit 6 pct.  
at betale mot 10 pct. efter loven, og  
medlemmet 36 pct. mot 60 pct. efter  
loven. Derimot vilde kommunen bli  
ugunstigere stillet, hvilket antagelig vil  
sinke en gjennomførelse av reformen.

Komiteen anser derfor det første  
forslag, det som gaar ut paa at stats-  
bidraget indgaar i kommunekassen, at  
være det som bedst vil fremstynke syke-  
pleien over i bestatningen. Derved vil  
der aapnes let adgang for kommunerne  
landet over til at gjennomføre refor-  
men efterhvert som vort parti faar fler-  
tal, uten væsentlig hinder av sykefor-  
sikringsloven. Sykeforsikringen vil  
derved litt efter litt indskrænkes til at  
bli en sykepengeforsikringsindretning.

Et lovforslag som ovenfor antydet  
kan fremsettes som et tillæg til § 31  
punkt 5, omtrent saalydende:

"Hvis en kommune overtar  
fredskassens forpligtelser med hen-  
syn til fri lægehjælp skal det i  
§ 31, 5, bestemte statstilskud, 2/10  
av den oprindelig beregnede præ-  
mie, tilflytte vedkommende kom-  
mune, likesom denne av samme

grund er fritat for at yde tilskud  
til fredskassen.

I saadanne tilfælde blir præ-  
mien til fredskassen at betale:

a. for pliktig medlem med 8/10  
av medlemmet selv og med 2/10  
av hans arbeidsgiver."

Likledes bør der foreslaaes en be-  
stemmelse i loven om, at kommuner,  
som foruten fri lægehjælp ogsaa yder  
frit sykehusophold, har ret til at kræve  
refusion av fredssykekassen for indlæg-  
gelse av dens medlemmer.

Efter det her anførte kan der na-  
turligvis indvendes, at partiet ikke har  
det heldigste basis for sin kommune-  
politik paa dette omraade for loven  
blir forandret, idet loven lægger øko-  
nomiske vanskeligheter iveni for ind-  
førelse av sykepleien i bestatningen.  
Imidlertid kan der ogsaa gjøres noget  
uten lovforandring. En kommune kan  
beslutte at indføre sykepleien i bestat-  
ningen for alle dem som ikke er med-  
lemmer av en fredssykekasse. Men den  
kan stille sin læge og sit sykehus til dis-  
position ogsaa for fredssykekassens med-  
lemmer mot at kassen dækker de der-  
med forbundne udgifter. Der ansættes

for eksempel en læge som skal ha 5000 kroner om året. Herav faar han for behandling av fredsskassens medlemmer 2000 kroner, hvorved kommunens endelige utgift blir 3000 kroner. Og for benyttelse av kommunens sykehus kan der tages betaling av fredssykekasjen.

Derved opnaaes, at det fulde bidrag fra stat og arbeidsgiver inndrekte kommer kommunen tilgode, idet fredsskassen ikke kan nedsette premien.

Komiteen mener derfor, at partiets kommunerepresentanter i alle tilfælder med fordel kan arbeide med saken og at det av den grund ikke er nødvendig at gjøre nogen forandring i kommuneprogrammet.

Kristiania mars 1911.

I komiteen

M. Ormestad,  
komiteens formand.

Alfred Griksen.

P. Naaroe.

H. Juell.

L. D. Sæbo.

## Centralstyrets uttalelse til dagsordenen:

### P. 5. Partiets principielle program.

Angaaende forslag om at forandre partiets navn anbefales mot 1 ft. at beholde det nuværende navn.

E. Jeppesen foreslaar som partiets navn:

“Det socialdemokratiske parti”.

Angaaende posten om folkeavstemning slutter centralstyret sig mot 1 ft. til den av komiteen foreslaaede form.

Randolf Arnesen stemmer for, at den nuværende ordlyd beholdes.

### Alkoholspørsmålet.

Den av komiteen foreslaaede uttalelse anbefales mot 1 ft.

E. Jeppesen stiller følgende forslag:

“Landsmøtet erkjender, at ædruelighetsarbeidet er en vigtig faktor i arbeiderklassens økonomiske frigjørelse=

famp og uttaler, at partiets repræsentanter i storting, kommunestyre, presse og organisationer maa arbeide energisk for at fremme midler, som paa en virksom måte kan indskrænke drifkeundet. De lokale kommuneprogrammer skal uttrykke partiets bestræbelser i omhand= lede retning.”

### P. 6. Kommunepolitik og taktik.

Til komiteens indstilling herom har centralstyret ingen bemerkning.

### P. 7. Jordspørsmålet.

Centralstyret anbefaler det av komiteen fremlagte forslag.

### P. 8. Sykepleien i beskatningen i forbindelse med lov om sykeforsikring. Komiteens indstilling anbefales.

### P. 9. Uttalelse om de under dette punkt opførte forslag vil fremkomme for landsmøtet, naar saken er behandlet av det samlede landsstyre.

I centralstyret:

Chr. S. Rnudsen. E. Jeppesen. Ole D. Lian. Rich. Hansen.

P. Harøe. Martha Lynæs. J. Borgen. R. Arnesen.<sup>1)</sup>

Magnus Nilsen.

<sup>1)</sup> Mort som suppleant for fru Alsosrud, som ikke har deltatt i disse sakers behandling.

